Д.Соронзон, Л.Жумдаан, Т.Мөнхнаран, С.Отгондорж

ҮНДЭСНИЙ БИЧИГ
X-XI

Ерөнхий боловсролын 12 жилийн сургуулийн
10, 11 дүгээр ангийн сурах бичиг

Боловсрол, Шинжлэх Ухааны Яамны
зөвшөөрлөөр хэвлэв.

Дөрөв дэх хэвлэл

Улаанбаатар хот
2023 он

ДАА-373
ННА-74.2
Ү-825

Үндэсний бичиг X-XI: Ерөнхий боловсролын 12 жилийн сургуулийн 10, 11 дүгээр ангийн сурах бичиг. /Соронзон Д., ба бус; Ред. Ариунболд Ү., -УБ.2017. -148х

Сурах бичгийн талаарх аливаа санал хүсэлтийг textbook@agency.edu.mn хаягаар ирүүлнэ үү.

ISBN -978-99978-61-40-5

АГУУЛГА

НЭГ. ҮНДЭСНИЙ БИЧИГ - X АНГИ

1.1 СОНГОДОГ БИЧГИЙН ЗОХИОЛ

1.2 МОНГОЛЫН ОРЧИН ҮЕИЙН УРАН ЗОХИОЛ

ХОЁР. ҮНДЭСНИЙ БИЧИГ - XI АНГИ

2.1 МОНГОЛ ЁС ЗАНШИЛ

2.2 УЛАМЖЛАЛТ МЭДЛЭГ УХААН

2.3 ШИНЖЛЭХ УХААН, ТАНИН МЭДЭХҮЙ

БИД ЮУ МЭДЭЖ, ЯМАР ЧАДВАР ЭЗЭМШИХ ВЭ?

ТАНИХ ТЭМДЭГ

Тэмдэг	Утга	Тэмдэг	Утга
Д 1	Дасгал	🔍	Үгийн тайлбар
💡	Хариуг олоорой.	!	Анхаарна уу.
☯	Санамж	≠	Эсрэг утгатай үг, бүтээвэр

I

X АНГИ

СОНГОДОГ БИЧГИЙН ЗОХИОЛ

Суралцахуйн зорилт:

1.
2.
3.

СОНГОДОГ БИЧГИЙН ЗОХИОЛООС УНШИЖ БИЧИХ

“Жангар” туулийн хэсгээс I, II, III гэсэн дараалаар уран уншаарай.

Хэрхэн унших вэ?

Торц

Будан

Шовшуур

Гүргэ

II

Жиргал-ун мини дутагу-ни чи билэ
Чимайи хайигад гарул-а би
Ару Бумба орун-ийар солигад абугсан
Гунан улаган Шобшигур мини!
Аруг улаган Хонггур-ийар-ийан
солигад абугсан
Гунан улаган Шобшигур мини гэд
Дабхур цаган харбинг-даган
тэбэригэд абуба.
Эмүн-э-эчэ-ни Шобшигур асагуба
Гал дэгэр-э-бэн гагца гэн-э үү та
Хойар үгэ-йин загаг-ту оругад байидаг
Хонггур гэдэг йагун хүмүн билэ гэбэ.

Д 1 Зохиолыг уншаад, зөв харгалзуулна уу.

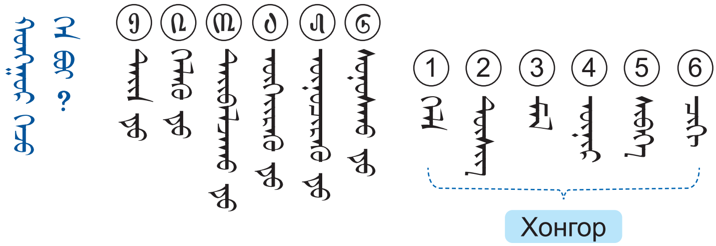

Д 2 А. Зохиолд буй “эзэгнэдэг” гэсэн үгийг хэрхэн задалсныг ажиглаад, дүрмийн тодорхойлолтыг гүйцээж дэвтэртээ бичээрэй.

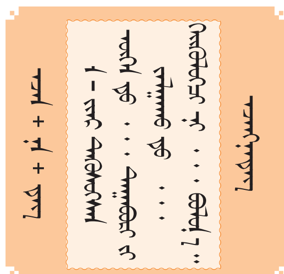

Б. Энэ дүрмээр “эгнэв, агнажээ, гагналаа, загна-, тагнасан, жигнэх” гэсэн үгсийг үндэсний бичгээр бичнэ үү.

Д 3 Хоёр бүлэг үгэнд “-на/-нэ” бүтээврийг залгаж:

А. Бичлэгийн ялгааг ажиглана уу.
Б. Утга, үүргийг тайлбарлаарай.
В. Зөв бичих дүрмийг тайлбарлана уу.

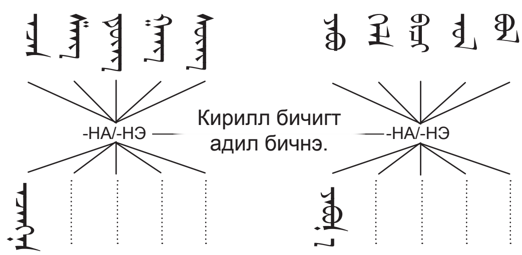

Д 4 Зохиолоос эсрэг утгатай үгийг нь олж, холбоо үг бүтээн бичнэ үү.

Д 5 Холбоо үг бүтээж бичээд, нүдлэн тогтоогоорой.

"Жангар" туулийн хэсгээс I, II гэсэн дараалаар уншаарай.

I

...Эзэн Богд Жангар нь
Яг арван хоёрхон настай
Аранзал ① хурдан бумбын
зээрдээ хөлөглөсөн
Улаан Хонгор (Хонггур) ноён нь
Яг арван гуравхан настай
Урт самбайн ② хөх хүлгээ хөлөглөсөн
Хар тайлаг тэмээнд
Хош ③ хөсгөө ачаад гарав л

II

1. Аранзал зээрд
2. Самбай 3. Хош

Д 6 А. I хэсгийг үндэсний бичигт хөрвүүлнэ үү. (144-148 талд буй толь бичиг, дагавар, нөхцөлийн жагсаалтыг ашиглаарай.)

Б. “Хонгор” гэсэн үгийг үндэсний бичгээр хэрхэн бичих вэ?

Кирилл бичиг →	Галиг	← Үндэсний бичиг
Хонгор	*Хонггур*	*?*

САНАМЖ Үндэсний бичигт “Г” гийгүүлэгчийн өмнө ИХ ИНХЛЭГ бичнэ.

В. “Монггул, Сэлэнггэ, мингган, мөнггү, ангги, энггэр” гэсэн үгсийг үндэсний бичгээр бичнэ үү.

Д 7 Үгээр бичсэн тоонуудыг монгол тоогоор бичнэ үү.

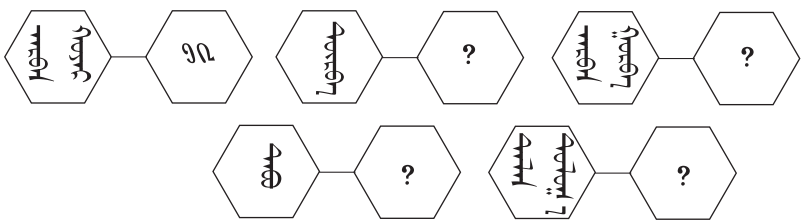

Д 8 Зохиолоос дараах загварт тохирох хоёр жишээ байгааг олж, дүрмийг ярилцаарай.

(үе)

Үг		+	Нөхцөл Хувилгагч нөхцөл, дагавар	=	Үеэр холбосон

Д 9 Зохиолоос баатарлаг зориг гарган хэлж буй хэсгийг олж, хичээнгүй бичнэ үү.

Д 10 Зохиолоос “хар” (өнгө)-ыг яаж бичдэгийг ажиглаад, “хар санаа, нүдээр хар” гэсэн холбоо үгсийг үндэсний бичгээр бичнэ үү.

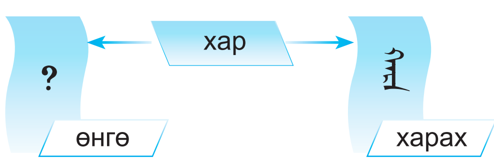

Нэр үг орхицоор, үйл үг сүүлээр төгсдөг.

“Жангар” туулийн хэсгээс I, II гэсэн дараалаар уншаарай.

I

[illegible]

Эртний энэтхэг хэлний үг. “Очир” гэж уншина.

II

[illegible]

“Дайсны өмнө бариад зогсоход
Саадгийн ③ сум хур мөндөр шиг
Шаргиад буугаад ирэхэд ч
Хүний гарт булаалгалгүй
бариад байна би.
Хэрвээ аль нэг мэргэн
Биеийг минь үхүүлбээс
Гурван жил
Хүний гарт өгөлгүй
Гэгээн шар алтан тугийг бариад байна би” гэв.

1. Зуу 2. Адис
3. Саадаг

[illegible]

Д 11 Тугийг хэрхэн хамгаалж явах талаар хэлсэн хэсгийг уншаад ярилцана уу.

Д 12 II хэсгийг хөрвүүлээд үндэсний бичгээр хичээнгүй бичнэ үү. (144-148 талд буй толь бичиг, дагавар, нөхцөлийн жагсаалтыг ашиглаарай.)

Д 13 Зохиолоос урт эгшгийн I, II, IV хэлбэрт тохирох үг тус бүр нэгийг олж бичээрэй.

Ⅰ э (Дан эгшиг)	Ⅱ ээ (Хоёр адил эгшиг)	Ⅲ эє (Хоёр өөр эгшиг)	Ⅳ эгэ (Эгшиг + гийгүүлэгч + эгшиг)
......	......	[illegible]	......

Д 14 Зохиолоос цэгийн оронд тохирох үгсийг олоод нөхөж бичнэ үү.

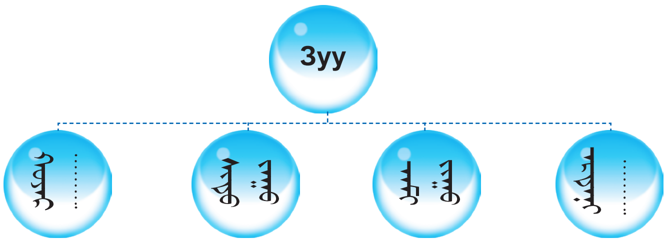

Д 15 Үндэсний бичгээр "нар, сар, элс, хүнс, нарс, морь, мөнгө" гэсэн үгсэд харьяалах, өгөх орших, гарахын тийн ялгалын нөхцөлүүдийн тохирохыг дагуулж бичнэ үү.

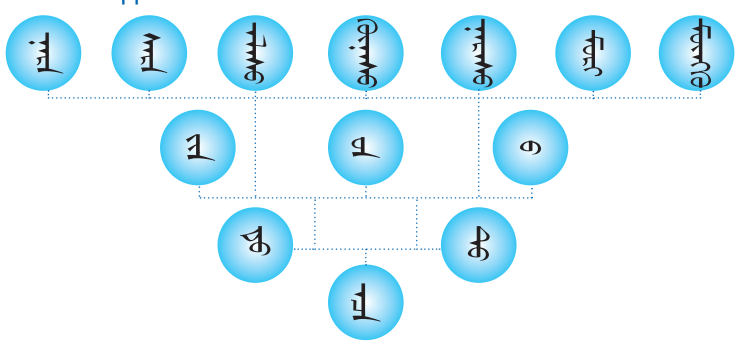

САНАМЖ Зохиолд "алт" хэмээх үг "туг" гэдэг үгтэй холбогдохдоо "Алтан туг" болжээ. Энэ бол эрт цагт "алт" хэмээх үг "-н" үндэстэй байсныг илтгэж байна. Иймд учраас алтан-у, алтан-ду, алтан-ача гэж бичдэг.

Д 16 Дараах үгсэд тохирох бүтээврийг залгаж (дагуулж) бичээрэй.

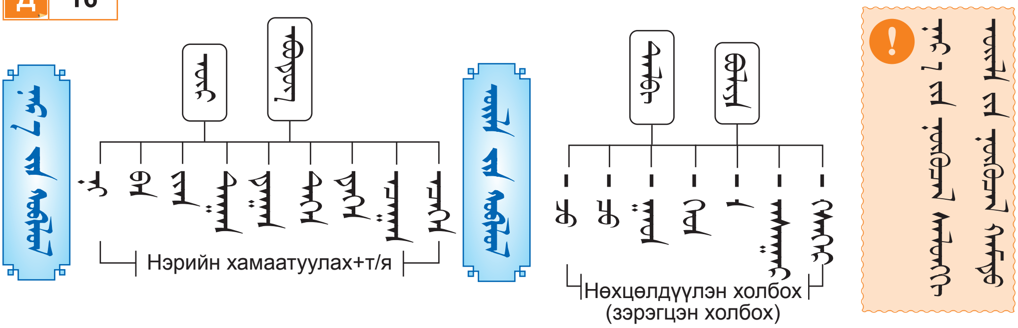

“Гэсэрийн тууж”-ийн хэсгээс анхааралтай уншина уу.

эзгүй

1. Тайж

Д 17

Д 18 А. Рогма Гоо хатныг ямар шувуу, хаанаас олсон бэ?

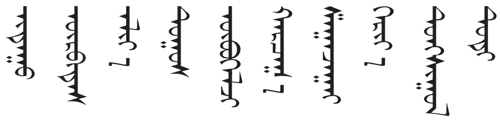

Б. Шувуудын нэрийг хичээнгүй хуулж бичээд, нүдлэн тогтооно уу.

Д 19 Дараах жишээнүүдийг ажиглаж ялгаа олоод, цэгийн оронд тохирох үгийг нөхөж бичин, дүрмийн тодорхойлолтыг гүйцээнэ үү.

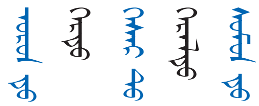

САНАМЖ

Өгөх орших тийн ялгалын "............" нөхцөлийг өмнөх үгээс нь саланги бичдэг бол тэмдэг нэр бүтээх ..... дагаврыг өмнөх үгтэй нь ..... бичнэ.

Д 20 Зохиолд буй "эзгүй" гэсэн үгийг үндэсний бичгээр бичээд, утгат хэсгээр задалж тайлбарлаарай.

Д 21 Зохиолоос "Өгөх орших + хамаатуулах"-ын нийлэг хэлбэрийг олж, хүснэгтийг гүйцээнэ үү.

	Эр үгэнд		Эм үгэнд	
Өгөх орших+хамаатуулах	**Хатуу дэвсгэр**	**Зөөлөн дэвсгэр**	**Хатуу дэвсгэр**	**Зөөлөн дэвсгэр**
Нийлэг	⋮	[illegible]	⋮	[illegible]
Задлаг	[illegible]			

Д 22 А, Б хэсгийг харьцуулан ялгааг ажиглаад, В, Г хэсгийг үндэсний бичгээр бичнэ үү.

Кирилл бичиг			Үндэсний бичиг
А. эзэн, орон, дайсан, хүн	+ ХТЯ =	эзний, орны, дайсны, хүний	**В.** 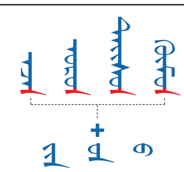
Б. Лин, сан, дун, булан	+ ХТЯ =	Лингийн, сангийн, дунгийн, булангийн	**Г.** 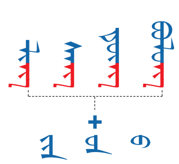

“Монголын нууц товчоон”-оос уншаарай.

[illegible]

Д 23

[illegible]

93 дугар зүйил. Хойагула Наху байан-у гэр-тү хүрбэл, хөбэгүн-ийэн алдаба гэжү нисү нилбүсү болжу байигсан Наху байан хөбэгүн-ийэн ирэгсэн-и үзэгэд нигэ ухилажу, нигэ занганажу, “Хөбэгүн мини йагу болугсан-ийан хэлэ” гэбэл Боурчи өгүлэрүн: “Энэ сайин нөхүр мунгганижу йабуху-йи үзэгэд хамту одугсан билэ. Оду ирэбэ” гэд мордажу, хэгэр-э богужу талбигсан намбуг-а сагулг-а-бан ② абчу ирэбэ.

[illegible]

Д 24 Зохиолд буй “Нар уул ташин шингэж”, “Нүд үзтэл дээрэмдэж”, “Өвсний налархай” гэсэн хэллэгийн утгыг тайлбарлана уу.

Д 25 93-р зүйлд буй галигийг үндэсний бичигт хөрвүүлээрэй.

Д 26 Зохиолд буй “харвалдъя” гэсэн үгийг утгат хэсгээр задалж, бүтээврүүдийг нэрлэнэ үү.

Д 27 “Дөрөв, арав” гэсэн үгэнд тооны нэр бүтээх дагавруудыг залгахдаа зохиолд буй тодруулсан үгсийг ашиглаарай.

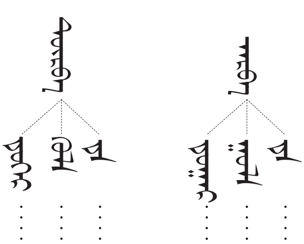

1. Мун 2. Намбага суулга
3. Тэлээ

[illegible]

Д 28 Зохиолоос цэгийн оронд тохирох үг нөхөж бичээрэй.

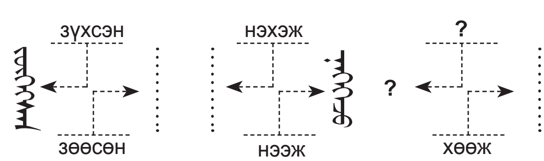

Тэмүжин, Жамухын анд бололцсон хэсгийг I, II гэсэн дараалаар уншина уу.

[illegible]

I

[illegible]

II

[illegible]

1. Хорхоног 2. Гур
3. Алангир нум 4. Годил

[illegible]

Д 30 Зохиолд буй "арч", "шагалцан наадах" гэдэг үгсийн утгыг хам сэдэвтэй нь холбон тайлбарлана уу.

Д 31 Тэмүжин, Жамуха хоёр юу юу солилцож, анд бололцсоныг харгалзуулаарай.

1 [illegible] 2 [illegible]

А [illegible] Б [illegible] В [illegible] Г [illegible]

Д 29 [illegible]

Д 32 Зохиолд байгаа "бөлгөө" хэмээх тодруулсан үгийг бүтцээр задлаад, утгат хэсгүүдийг А, Б хэсэгт буй баримтуудыг ашиглан тайлбарлаарай.

А	Б
[illegible]	[illegible]

Эхийг уншаад, даалгаврыг гүйцэтгээрэй.

[illegible]

Д 33

[illegible]

Д 34 Тодруулсан хоёр мөрийг кирилл бичгээр галиглана уу.

Д 35 Загварт тохирсон үгсийг олж бичээд, бүтээврүүдийн байр, утгыг ярилцаарай.

Үйл үндэс + Хэвийн дагавар →
- Тодотгон холбох нөхцөл
- Хам холбох нөхцөл
- Урьдчилан холбох нөхцөл
- Цагаар төгсгөх нөхцөл

Д 36 “Анд, ах” гэсэн үгсээр холбоо үг бүтээж, үндэсний бичгээр бичээрэй.

[illegible]

Лувсанданзаны "Алтан товч" дахь билиг сургаалаас уншаарай.

Д 37

1. Малиа
2. Этүгэн

Д 38 Хам сэдвийн хүрээнд эсрэгцсэн үгсийг зохиолоос олоод, нөхөж бичээрэй.

Д 39 Зохиолд буй тодруулсан "ажгуу" гэсэн үг бол "а-" хэмээх түүхэн язгуур (үндэс)-т "-жугу" нөхцөлийг залгаж бүтжээ.

А. Энэхүү а- язгуур (үндэс)-т дараах нөхцөлүүдийг залгаж бичээд, үг тус бүрийн утгыг тайлбарлаарай.

Б. Тус язгуур (үндэс) ямар утгатай байсан бэ? Түүний утгыг одоо ямар язгуур гүйцэтгэх болсныг хэлнэ үү.

Сургаалыг анхааралтай уншаарай.

Олом. Ус мөрнийг гатлах гүехэн газар, гарам

Хөтөл. Уул нурууны дөлгөөн буусан нам газар

Д 40 А. Бүдүүвчийг ажиглаад, дэвтэртээ тэмдэглээрэй.

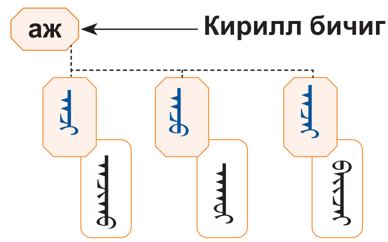

Б. Тодруулсан үгийн оронд дээрх гурван үгийн аль нь тохирох вэ? Яагаад?

Д 41 Дараах үсгийг хувилгаж бичээд, дүрмийн тодорхойлолтыг нөхөж бичээрэй.

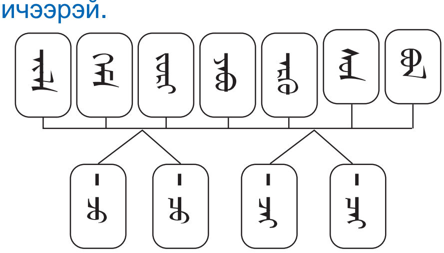

САНАМЖ

.... болон
зөөлөн дэвсгэр
гийгүүлэгчээр
төгссөн үгэнд ..... болон ....
нөхцөлийг шууд залгана.

Д 42 Кириллээр галиглан бичсэн дараах сургаалыг үндэсний бичгээр самбарт бичнэ үү.

- Хэрцэгэйилэжу хэрэгүл бүү эгүсхэ
- Хэгжигүрхэжу омуг бүү эгүсхэ
- Хэлбэйижу олан йангзу бүү урба
- Сабаг-а үгэи тохугун үгэ бүү хэлэлцэ
- Санамсар үгэи үгэ бүү хэлэ
- Эблэжү магу санагатан-таи бүү зөбши
- Эбэрчи олан занг бүү гарг-а
- Хорудажу бусуд-ун гэм-и бүү малта
- Хобсуражу хэрэг үгэи үгэ бүү зөгэгэ
- Хоцурчу нөхүр үгэи бүү сагу
- Хагурчу башир үгэ бүү хэлэ.

“Оюун түлхүүр” сургаалын зохиолоос минутаар уншина уу.

[illegible] 6 8 15 20 26 32 37 42 46 50 54 60 65 69 75 81 86 90 95 98 101 105 110 113

Д 43

[illegible] 5 9 13 18 22 25 28 33 37 43 47 53 57 63 67 73 77 80 82

Албату луг-а-бан атаг-а тэмэцэху

Ах-а дэгүү-лүгэ-бэн хэрэгүй буу эгүсхэ

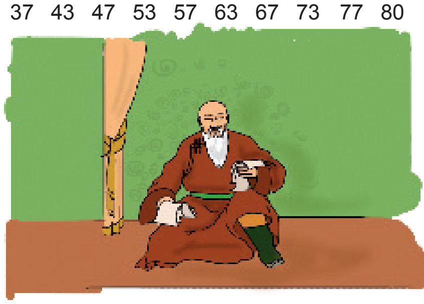

“лүгэ” нөхцөлийг шилбэгүй бичнэ. Ямар утгатай вэ?

Д 44 Галигласан хоёр мөрийг үндэсний бичгээр бичнэ үү.

Д 45 Эхээс загварт тохирсон үг хоёрыг олж, бүтээврүүдийн байр, утгыг ярилцана уу.

Үйл үндэс	+	Хэвийн дагавар	+	Хүндлэн захирах нөхцөл

Д 46 А. Зохиолд буй “гэхүл” хэмээх үгийн утгыг тодорхойлоорой.

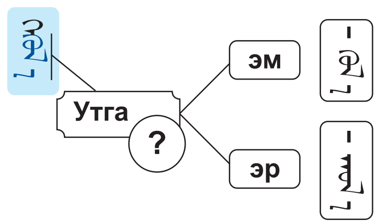

Б. Дараах үгсийг - ᠲᠠᠢ / - ᠲᠡᠢ нөхцөлөөр хувилган бичнэ үү.

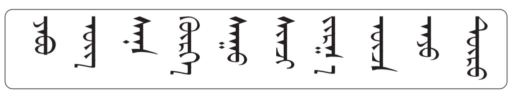

В. Доорх нөхцөлүүдээс - ᠲᠠᠢ / - ᠲᠡᠢ нөхцөлтэй утга дүйх хоёр нөхцөлийг сонгоод, дээрх үгсийг хувилган бичээрэй.

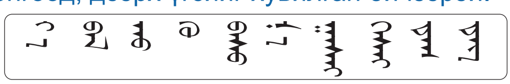

Д 47 А. Зохиолд буй “тоолшгүй” гэдэг үгийн бүтээврүүдийг нэрлэнэ үү.

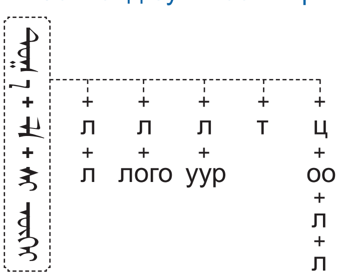

Б. “Тоо” хэмээх язгуураас шинэ үг бүтээж, үндэсний бичгээр бичнэ үү.

В. Шинээр бүтсэн үгсийн утгыг ярилцаж, бүтээврийг нэрлээрэй.

Д 48 Зохиолоос “амар” (тайван)-ыг яаж бичдэгийг мэдээд, “мэнд амар, амархан ажил” гэсэн холбоо үгсийг үндэсний бичгээр бичнэ үү.

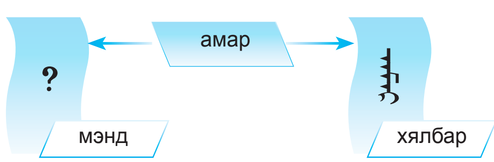

“Оюун түлхүүр” нэрт сургаалын зохиолоос уншаарай.

Унших	Үтэр
Галиг	Үдтүр
	Үдтүр

Ямар үг үүсэв?
(Зохиолд бий.)

Д 49

Д 50 Үгсийн дарааллыг ажиглаад, цэгийн оронд тохирох үгийг зохиолоос олж бичээрэй.

сaравч → боловч → салхивч → хүсэвч → гэгээвч → харавч → хуруувч → ....

А. Дээрх үгсийн язгуур (үндэс)-ыг нэр, үйлийн аль нь болохыг ялгаж тогтооно уу.

Б. Доорх үгсэд дагавар, нөхцөл залгаж бичихдээ "Санамж"-ийг ашиглана уу.

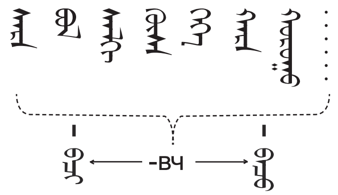

САНАМЖ

1. Нөхцөлдүүлэн холбохын дутагдан холбох "-вч" нөхцөлийг - ᠪᠡᠴᠦ гэж бичнэ.
2. Нэр үг бүтээх "-вч" дагаврыг - ᠪᠴᠢ гэж бичнэ.

В. "Эргэвч, нуувч, оновч, хатавч" гэсэн үгс үндэсний бичигт ямар хэлбэрүүдээр илрэх вэ?

Д 51 Зохиолоос ярианд үл хэрэглэх нөхцөлтэй үгсийг түүж, утгыг тодорхойлоод, солин найруулж болох нөхцөлтэй нь харгалзуулна уу.

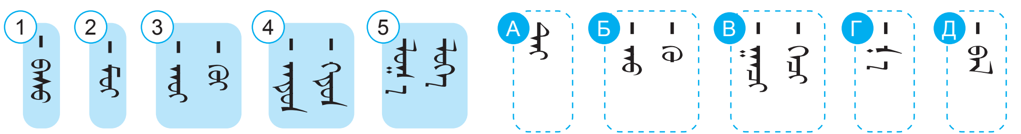

Д 52 Зохиолоос ижил бичлэгтэй үгийг нь олоод, цэгийн оронд тайлбар бичнэ үү.

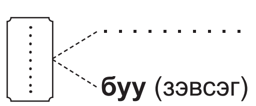

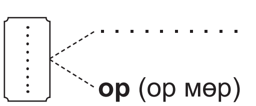

1. Бичлэг: . . . .
2. Дуудлага: . . . . . .
3. Утга: . . . .

Сургаалын зохиолын хэсгээс I, II гэсэн дараалаар уншаарай.

I

(ховшуур)

Д 53

II

ᠪᠤᠢ ᠶ᠎ᠠ

“Буй яа” гэж бичээд, “буй за” гэж уншина.

1. Өрлөг 2. Цөлбөх

Д 54 А. Үйл үгсийг уншаад, зохиолоос цэгийн оронд тохирох үгийг нөхөж бичнэ үү.

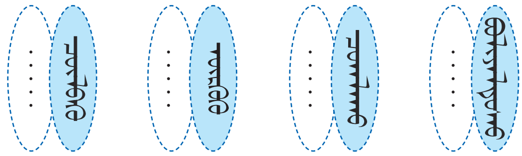

Б. Зохиолд буй үгтэй бичлэг ижил, утга ба дуудлага ондоо үгсийг нөхөж бичээрэй.

Д 55 Зохиолоос хам сэдвийн хүрээнд эсрэгцсэн үгсийг олж, цэгийн оронд бичнэ үү.

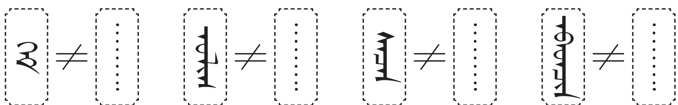

Д 56 Хичээнгүй бичсэн хэсгийг даган дуурайж бичнэ үү.

Д 57 “Оролцогсод, хүлээгсэд, явагсад, хоцрогсод, ирэгсэд” гэсэн үгсийг үндэсний бичигт хөрвүүлээрэй.

САНАМЖ

Зохиолд буй “хурагсад” гэсэн үгийг утгат хэсгээр задалбал дараах мэт:

Үйл үндэс /хур-/	+	Тодотгон холбох нөхцөл /-сан/	+	Олон тооны дагавар /-д/

Тодотгон холбохын “-сан[4]” бүтээврийн араас олон тооны “-д” дагавар залгахад “-сан[4]” бүтээврийн бичгийн хэлбэр сэргэж, “-гсан/-гсэн” болдог.

Д 58 Эхээс загварт тохирсон үгсийг олж бичээд, зөв бичих дүрмийг тайлбарлана уу.

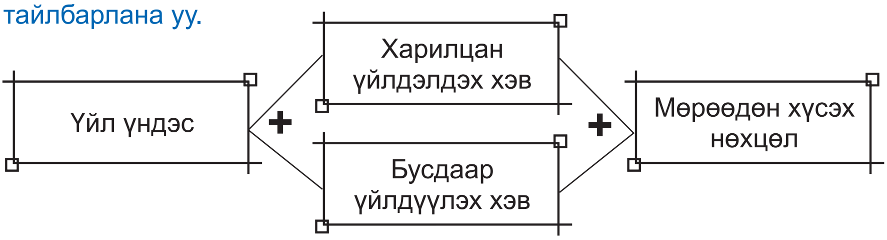

“Эрдэнийн сан субашид”-ын тайлбараас уншаарай.

Д 59

Д 60 Зохиолоос урт эгшгийг тэмдэглэх хэлбэр тус бүрд нэг жишээ олж бичээрэй.

I	II	III	IV
Э (Дан эгшиг)	ЭЭ (Хоёр адил эгшиг)	ЭЄ (Хоёр өөр эгшиг)	ЭГЭ (Эгшиг + гийгүүлэгч + эгшиг)

Д 61 А. Үйл ба нэр үгийг ажиглаад, ямар ялгаатай байгааг хэлнэ үү.

булиа — булаа-

хороо — хураа-

харьяа — хараа-

Б. Зохиолд буй “хичээ” гэсэн үгийг үндэсний бичгээр бичээрэй.

В. “Ороо-, суниа-, мялаа-, инээ-, алжаа-, зохио-” гэсэн үйл язгуурыг үндэсний бичгээр бичээрэй.

-aa4

Д 62 Хичээнгүй бичгийг даган дуурайж бичнэ үү.

“Эрдэнийн сан субашид”-ын тайлбараас уншина уу

Д 63

Д 64

А. Зохиолоос нөхцөлүүдийн утгын ялгааг тайлбарлана уу.

Б. Яагаад “Би явагтун”, “Чи явсугай” гэж хэлж болохгүй вэ?

Д 65

Холбоо үг бүтээн үндэсний бичгээр бичнэ үү.

Унага ....

Тоононы ....

.........-ж мэдэх

........-тай сайхан

........-ж явах

Д 66

Хичээнгүй бичгийг даган дууpайж бичээрэй.

"Үлэмжийн чанар" шүлгийг I, II гэсэн дараалаар уран тод уншаарай.

I

Үлэмжийн чанар төгөлдөр
Өнгө тунамал толь шиг
Үзэсгэлэнт царайг чинь
Үзвээс лагшин төгс маань
Үнэхээр сэтгэлийг булаанам зэ
Хөшүүн сэтгэлийг уяруулагч
Хөхөө шувууны эгшиг шиг
Хөөрхөн зөөлдөг үг чинь
Хүүрнэн суухад урамтай
Хөөрхөн аальт минь зэ

САНАМЖ

Эр, эмийг харгалзан дагуулахаа мартуузай.

II

Д 67 Дараах үгсийн тайлбарыг зөв харгалзуулаад, утгыг тогтоогоорой.

Д 68 Кириллээр бичсэн I хэсгийг үндэсний бичиг рүү хөрвүүлнэ үү.

Д 69 Үндэсний бичигт бүх үйл үгийн дотроос "хөв, жив, ав" гэсэн 3 үг "б"-ээр төгсдөг. Эдгээр үгэнд "-жу/-жү" ба "-чу/-чү" нөхцөлийн тохирохыг залгаж бичнэ үү.

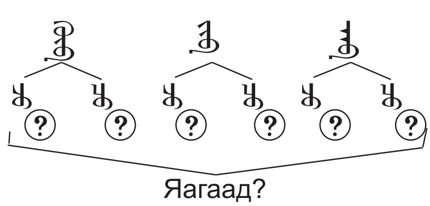

"Сэтгэлийг амраагч" шүлгийг I, II, III гэсэн дараалаар уншаарай.

II

Өгэхү-тэи таргун биши болбачу
Эцэнгхэи мори чу унулг-а.
Уруг элигэн төрүл биши болбачу
Итэгэлтэи нөхүр тусатаи

Балар шигуи модун-ду
Сармагчин дамжиху-ду амар
Баг-а саг-а эрдэм
Нэмэри абху-ду хэрэгтэи.

1. Магнаг

Д 70 Кириллээр галигласан II хэсгийг үндэсний бичигт хөрвүүлнэ үү.

Д 71 Шүлгээс «элэг» хэмээх үгийг хэрхэн бичдэгийг мэдээд, дараах үгсийг зөв харгалзуулаарай.

А элэг
Б элигэ
В илги

Д 72 Эсрэг утгатай үгийг шүлгээс олж, цэгийн оронд нөхөж бичнэ үү.

Д 73 Хичээнгүй бичгийг даган дуурайж бичээрэй.

“Дөрвөн улирал” шүлгийг уншина уу.

Найгалзаад

Дуртмал: Тунгалаг, хурц, гэгээн
Хөвчин: Бүх, хамаг, даяар
Нирвааны олох: Гаслан зовлонгоос ангижрах

Д 74

Найгалзах

Д 75 А. Зохиолд буй “найгалзах” гэсэн үгийг үндэсний бичгээр хэрхэн бичих вэ?

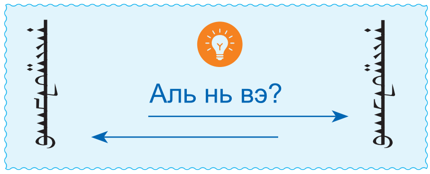

Б. Дараах үгсийн дараалалыг ажиглаад, зүй тогтлыг тайлбарлана уу.

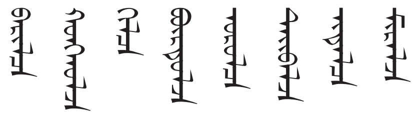

САНАМЖ

1. “-лц” бол хамтран үйлдэлцэх хэвийн дагавар
2. “-лз” бол үйл үг бүтээх дагавар

Д 76 Загварт тохирох үгсийг олж бүтцээр задалж, зөв бичих дүрмийг тайлбарлаарай.

Нэр язгуур + Нэрээс үйл үг бүтээх дагавар + Урьдчилан холбох нөхцөл

Д 77 А. Дараах үгсэд тохирох бүтээврийг залгаж (дагуулж) бичээрэй.

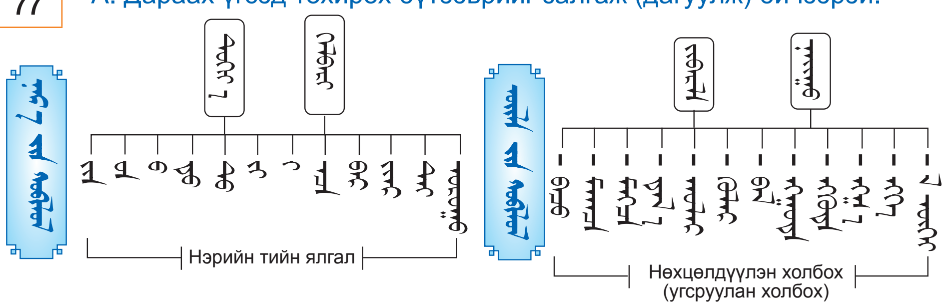

Б. Нэр ба үйлийн нөхцөлийг бичих үндсэн ялгаа юу вэ?

Д 78 А. Шүлгээс доорх үгсийг үндэсний бичгээр хэрхэн бичсэнийг олоод, цэгийн оронд тохирохыг нөхөж, холбоо үг бүтээнэ үү.

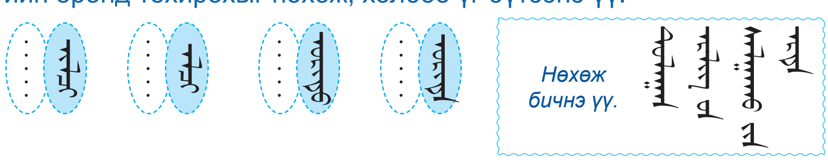

Б. Үндэсний бичигт хөрвүүлнэ үү.

Илчээ барсан дээл, эрчим нь суларсан дээс.
Элч хүн эвтэй нь сайн, эрэлч хүн хичээнгүй нь сайн.

Цасны хэлсэн үгийг уншаад, уншлагын хурдаа шалгаарай.

3 6 9 12 14 17 21 25 28 31 34 37 40 44 47 50 54 57 60 64

3 6 9 14 17 20 23 26 31 34 36 38 42 45 49

Д	79

Д	80

Үндэсний бичгээр бичээд, зохиолын утгатай тохирохыг нь сонгоно уу.

А. Бурам-ийар тэдхүхү-бэр, урм-а-бар тэдхү

Б. Хүмүн нэр-э-бэн, тогус өдү-бэн

В. Цаг цаг-ийар-ийан байидаг үгэи, цахилдаг хөхэ-бэр-ийэн байидаг үгэи

Г. Олан-у хүчү, олум үгэи далаи

Д	81

Дараах үгсийн төгсгөлийг ажиглаад, дүрмийг тайлбарлана уу.

САНАМЖ

1. - ᠯ дагаврыг нэр язгуурт залгаад, -л(ла^4) гэж дуудна.
2. - ᠯᠠ нөхцөлийг үйл үндсэнд залгаад, -лаа^4 гэж дуудна.

Д	82

Дараах үгсийг бүтцээр задлаад, бүтээврүүдийг нэрлээрэй.

Ботгоны хэлсэн үгийг бадаг бадгаар дамжуулан уншина уу.

Д 83

Хэрхэн унших вэ?

төрүүлсэн

(товтой)

1. Тором

Д 84

Зохиолд “тийн ялгал + хамаатуулах”-ын нийлэг хэлбэр 3 байгааг олж, цэгийн оронд тохирохыг нөхөөд, хүснэгтийг дэвтэртээ тэмдэглэнэ үү.

	Эр үгэнд				Эм үгэнд			
	Нийлэг		Задлаг		Нийлэг		Задлаг	
	Хатуу дэвсгэр	Зөөлөн дэвсгэр	Хатуу дэвсгэр	Зөөлөн дэвсгэр	Хатуу дэвсгэр	Зөөлөн дэвсгэр	Хатуу дэвсгэр	Зөөлөн дэвсгэр
1. Өгөх орших+ хамаатуулах	....	[illegible]	[illegible]	....	....	....	....	....
2. Гарах+ хамаатуулах	....		....		[illegible]		[illegible]	
3. Хамтрах+ хамаатуулах	....		[illegible]		[illegible]		....	

Мэргэн гэгээний сургаалаас өөртөө унших уншлагаар уншина уу.

“аа” гэж уншина.

Д 85 Дараах зүйр цэцэн үгсийг үндэсний бичгээр бичээд, тодруулсан 2 мөртэй утга дүйхийг олж тайлбарлана уу.

А. Хүмүн-ү эрийэн дотур-а-бан, могаи-йин эрийэн гадан-а-бан
Б. Эдүр-үн оду, эбүл-үн цэцэг
В. Усу-йи-ни уугубал, йосу-йи-ни даг-а
Г. Гадан-а-бан гилунгцуг, дотура-а-бан палангцуг

Д 86 Холбоо үг бүтээж уншаад, зохиолд буй “хэдэр” хэмээх үгийн утгыг тодорхойлж ярилцаарай.

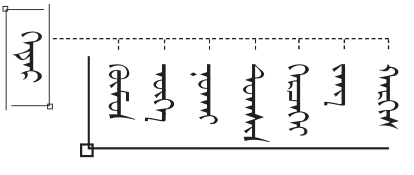

Д 87 Сургаалын зохиолоос хам сэдвийн хүрээнд ойролцоо утга бүхий холбоо үгсийг нөхөж бичээд, кириллээр галиглана уу.

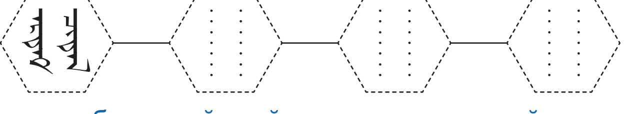

Д 88 Зохиолоос ижил бичлэгтэй үгийг олж нөхөөд, цэгийн оронд тайлбар бичнэ үү.

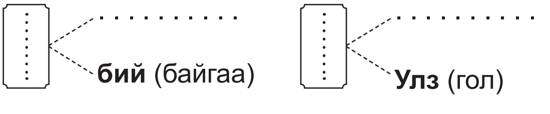

1. Бичлэг: . . . .
2. Дуудлага: . . . . . .
3. Утга: . . . .

Сургаалыг бадаг бадгаар уншаад, утгыг тайлбарлан ярилцаарай.

[illegible]

Даган чимэх үг "аа4"-г үндэсний бичгээр гэж бичнэ.

Дараах үгсийг хэрхэн бичих вэ?

уснаа, ах аа, хүүхдүүд ээ, дэлгэцнээ, нөхөд өө, хотноо, өргөөнөө, охид оо

Өгөх оршихын "аа4"-г яаж бичдэгээ санаарай.

Д 89 Хичээнгүй бичгийг даган дуурайж бичээрэй.

Д 90 Зохиолоос "унах" (жолоодох, залах)-ыг хэрхэн бичдэгийг мэдээд, А, Б хэсгийг үндэсний бичгээр бичиж, утгыг тайлбарлана уу.

А. Унуху мори-ни эчигэ-йин хи, ухаган бодул-ни өбэр-үн хи.

Б. Унагсан малагаи абху-йин чилүгэ үгэи, агулзагсан хүмүн-тэи йарихи-йин заб үгэи.

Сүмбэ хамба Ишбалжирын зохиолоос уран тод уншаарай.

[illegible]

Харь хэлнээс нэвтэрсэн тул ингэж бичнэ. Хэр хэмжээг яаж бичих вэ?

1. Эгшигт

Д 91

[illegible]

Д 92 Дараах үгстэй хам сэдвийн хүрээнд эсрэгцсэн үгсийг зохиолоос олж, цэгийн оронд нөхөж бичээд, хэрхэн эсрэгцсэнийг тайлбарлан хэлнэ үү.

[illegible] ≠ .... [illegible] ≠ .... [illegible] ≠ .... [illegible] ≠ ....

Д 93 А. Зохиолоос цагаар төгсгөх “-на⁴” нөхцөлтэй үгсийг олж, бүтцээр задлан бичнэ үү.

Ⓐ [illegible] ....

Ⓑ

Б. Эдгээр үндсэнд “-лаа⁴, -в” нөхцөл залгаж бичээрэй.

Д 94 Зохиолд ямар ямар шувууны нэр гарав? Дараах нэрсийг нэмж бичээд, нүдлэн тогтооно уу.

[illegible]

МЭДЛЭГ БАТАТГАХ ДАСГАЛ

1. Зөв харгалзуулсан хэсгийг олно уу.

1. 2. 3. 4. А. Б. В. Г.

А. 1а, 2б, 3в, 4г Б. 1а, 2в, 3г, 4б В. 1б, 2г, 3а, 4в Г. 1г, 2б, 3а, 4в

2. Дараах үгсийг утгатай нь зөв харгалзуулаарай.

1. 2. 3. 4.

а. Яхир, бусадтай эв эегүй
б. Хиргүй, тунгалаг, хурц, гэгээн
в. Муу авир, догшин зантай
г. Шим тэжээл сайтай, нүнжигтэй

3. Үгийн бүтэц, дарааллыг ажиглаад тохирох үгийг олоорой.

А. яв, оч Б. зур, байр
В. сум, нум Г. барь, хүр

4. "Баяс-" гэсэн үгэнд дагуулах бүлэг нөхцөлийг олж дугуйлаарай.

А. Б. В. Г.

5. Зөв галигласан нь аль вэ?

А. Арслан мэтү нойод-и
Барс мэтү түсимэд дагаху
Б. Арслан мэтү нойад-г
Барс мэтү түшимид дагаху
В. Арслан мэтэ нойад-й
Барс мэтэ түшимэд дагаху
Г. Арслан мэтү нойад-и
Барс мэтү түшимэд дагаху

6. "Үйл үндэс + хэвийн дагавар + хүндэтгэн захирах нөхцөл" гэсэн загварт тохирох үгийг олно уу.

А. Б. В. Г. Д.

МЭДЛЭГ БАТАТГАХ ДАСГАЛ

7. Зөв харгалзуулсан хэсгийг олж тэмдэглээрэй.

1. а. Эрдэнэ зуу
2. б. Хоёр зуу
3. в. Шүд зуу
4. г. Амь зуу

А. 1а, 2б, 3в, 4г **Б.** 1а, 2г, 3б, 4в **В.** 1б, 2г, 3а, 4в **Г.** 1в, 2а, 3г, 4б

8. Буруу бодомжийг олж дугуйлна уу.

А. Үндэсний бичигт хамтрахын тийн ялгалын “тай/тэй” нөхцөлийг өмнөх үгээс нь саланги бичнэ.
Б. Хамтрахын тийн ялгалын “лүгэ” нөхцөлийг шилбэгүй бичнэ.
В. Сүүл “Н”-ээр төгссөн үгэнд “-на/-нэ” дагаврыг залгахад сүүл “Н” нь их инхлэг болно.
Г. Даган чимэх үг “аа^4” болон өгөх оршихын “аа^4”-г ялгаатай бичнэ.
Д. Эгшиг болон зөөлөн дэвсгэр гийгүүлэгчээр төгссөн үгэнд “-ч” болон “-чээ” нөхцөлийг шууд залгана.
Е. Үндэсний бичигт “Г” гийгүүлэгчийн өмнөх Н-ийг их инхлэгээр бичнэ.

9. Бүх үг нь – нөхцөлтэй хэсгийг олоорой.

А. хуруувч, бодовч, оловч
Б. улавч, санавч, шалавч
В. ойлговч, өсгийвч, баривч
Г. давтавч, ухааравч, угаавч

10. Өгөх оршихын тийн ялгалын нөхцөлгүй үгийг сонгоно уу.

А. Б. В. Г. Д.

11. Утга тохирох хэсэгтэй зөв харгалзуулаарай.

1. - а. -бал^4, -вал^4
2. - б. -на^4
3. - в. -х
4. - г. -в

12. Зөв харгалзуулна уу.

1. Тэмдэг нэр бүтээх дагаврыг залгахад төгсгөлийн гийгүүлэгч гээгдэнэ. а.
2. Олон тооны дагавар залгахад төгсгөлийн эгшиг ба “Н” гийгүүлэгч гээгдэнэ. б.
3. Дэс тоо үүсгэх нөхцөлийг залгахад төгсгөлийн гийгүүлэгч гээгдэнэ в.
4. – аар төгссөн үгэнд залгахад үгийн эцсийн эгшиг гээгдэнэ. г.

II

МОНГОЛЫН ОРЧИН ҮЕИЙН УРАН ЗОХИОЛ

ᠬᠣᠶᠠᠳᠤᠭᠠᠷ ᠪᠦᠯᠦᠭ

Суралцахуйн зорилт:

1.
2.
3.

Шүлгийг уран тод уншаарай.

Д 95

Д 96

Загварт тохирсон үгийг олж бичээд, бүтээвэрүүдийн байр, утгыг хэлнэ үү.

Нэр язгуур + Үйл үг бүтээх дагавар + Цагаар төгсгөх нөхцөл

Д 97

А. Зохиолоос цагаар төгсгөх “-на²” нөхцөлтэй 6 үгийг олж, бүтцээр задлан бичээрэй.

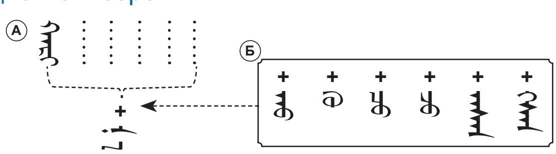

Б. Эдгээр үндсэнд “-х, -ж (-ч), -сан⁴” нөхцөл залгаж бичээрэй.

Д 98

Холбоо үг бүтээж бичээд, нүдлэн тогтооно уу. “Утаа” гэдэг үгийг яаж бичсэнийг зохиолоос хараарай.

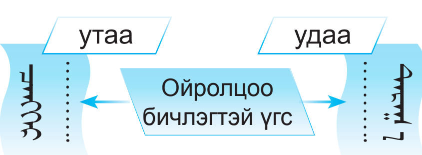

Шүлгийг I, II, III гэсэн дараалллаар уран тод уншаарай.

I

[Mongolian script]

II

[Mongolian script]

Усу хэдүи тунггалаг болбачу

Хөлдэху-бэр-ийэн мөсү болдаг.

Ухаган хэдүи сэргүлэнг болбачу

Агурлаху-бар-ийан мунгхаг болдаг.

III

[Mongolian script]

Д 99

[Mongolian script]

Д 100 II хэсгийг үндэсний бичгээр бичээд, “Ухаан гэдгийг ус юм гэвэл, сэргэлэн бол тунгалаг, уурлах бол хөлдөх, мунхаг бол мөс мөн” болохыг баталж ярилцаарай.

Д 101 Шүлэгт олон тооны 4 өөр дагавар оржээ. Ямар ямар дагавар байгааг нэрлээд, хэрхэн бичсэн дүрмийг хэлнэ үү.

Д 102 Зохиолоос ойролцоо болон эсрэг утгатай үгийг олж нөхөөд, холбоо үг бүтээгээрэй.

[Mongolian script]

“Дөрвөн цаг” шүлгээс I, II, III гэсэн дараалаар уншаарай.

I

[illegible]

II

Намур-ун шир-а нара
нада дэгэр-э чим-а
дэгэр-э тусун-а

Найигун найигуху
уларил-ду ни бидэ
баса найигун-а

Бугу хандагаи урумдажу
агула усу-йи
байасхаху-ду

Үхэр шар мөргүлдүн
малчин хүмүн-и
зугацагулун-а.

III

[illegible]

Д 103

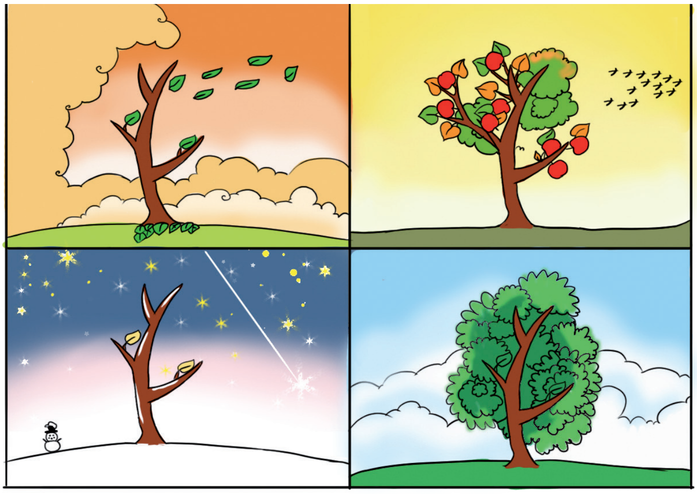

Д 104 II хэсгийг үндэсний бичгээр бичээрэй.

Д 105 Шүлэгт буй “урсахуйяа, одохуйяа” гэсэн хоёр үгийг утгат хэсгээр хэрхэн задалсныг ажиглаад, А, Б хэсэгт цэгийн оронд тохирох нөхцөлийг нөхөж бичнэ үү.

	А		Б	
Үйл үндэс	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
Тодотгон холбох нөхцөл	[illegible]	.....	[illegible]	.....
Өгөх орших	[illegible]	.....	[illegible]	.....

Д 106 Үг давтаж үүссэн холбоо үгсийг олж бичээд, утгыг тайлбарлана уу.

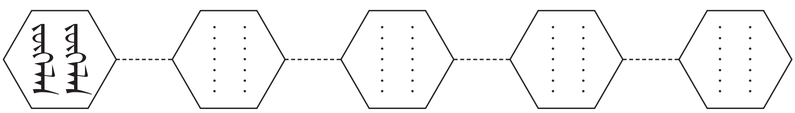

Д 107 Шүлгээс “хээр” (тал)-ийг яаж бичдэгийг мэдээд, “хээрийн цай, хээр алаг” гэсэн холбоо үгсийг үндэсний бичгээр бичнэ үү.

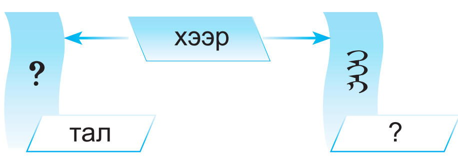

“Шүхэрч Буниа” зохиолын хэсгээс уншаарай.

Д 108

1. Жуушаан
2. Шимну 3. Гэсгүй

Д 109 А. Зохиолд буй тодруулсан үгсийг ажиглаад, утгын ялгааг ярилцаарай.

Кирилл бичигт		Кирилл бичигт
....	?	....

Б. Цэгийн оронд тохирох хэлбэрийг нөхөж бичнэ үү.

... Харьяалахын тийн ялгалаар хэлбэржсэн “би”.

... Нэгдүгээр биед хамаатуулах нөхцөл

Д 110 Дараах үгсийн утгыг толь бичиг ашиглан тайлбарлаад, үндэсний бичгээр тэмдэглэл хөтөлнө үү.

бурхан, сүм-э, хэйид, дуганг, хүрдү, лама, хувараг, тарни, эрихэ, мани, орхимжи

Д 111 Дараах үгсийг тэмдэглэж аваад, зохиолд буй цэгийн оронд аль нь тохирохыг хэлээрэй.

Эрт урьд

Урьд түрүүн

Урьд хожид

Урд зүг

Шүлгийг уран яруу уншаад, уралдан цээжлээрэй.

Д 112

Д 113 Бүдүүвчийг дэвтэртээ гүйцээж бичээрэй.

- Хамаатуулах нөхцөл
  - Эзэнд хамаатуулах
    - Э ……
    - Г ……
  - Биед хамаатуулах
    - I бие ……
    - II бие ……
    - III бие

Д 114 Дараах ойролцоо утгатай үгсийг ашиглан шүлэгт буй “өнөд” гэсэн үгийн утгыг олоорой.

→ ?

Д 115 Шүлэгт олон тооны 3 өөр дагавар байгааг олж, хэрхэн бичсэн дүрмийг тайлбарлана уу.

А. Эгшгээр төгссөн үгэнд залгасан.

Б. “Н” гийгүүлэгчийг хасаж залгасан.

"Хоёр цагаан юм" өгүүллэгийн хэсгээс уншаад, унших хурдаа тодорхойлоорой.

ᠬᠣᠶᠠᠷ ᠴᠠᠭᠠᠨ ᠶᠠᠭᠤᠮ᠎ᠠ

7 15 23 32 40 49 52 60 70 80 88 96 104 114 124 131 142 154 161 170 176

Д 116

Д 117 Зохиолоос "харгуй, хавцал" гэсэн хоёр үгийн утгыг тодорхойлоод, цэгийн оронд аль тохирохыг нь бичээрэй.

Д 118 Ярианд ямар ялгаатайг хэлнэ үү.

А. Б.

Буяны — Буянгийн

← Аль нь вэ? →

Д 119 Зохиолоос "буурал" (зүс)-ыг яаж бичдэгийг мэдээд, "цал буурал, мандал буурал" гэсэн холбоо үгсийг үндэсний бичгээр бичнэ үү.

буурал

?

зүс

?

“Бух Гомбо” өгүүллэгийн хэсгээс уншаарай.

Д 120

Д 121 Загварт тохирсон үгсийг олж бичээд, бүтээвэрүүдийн байр, утгыг ярилцаарай.

Үйл үндэс + Хэвийн дагавар + Урьдчилан холбох нөхцөл / Зэрэгцэн холбох нөхцөл

Д 122 Шинэ үг бүтээж үндсэний бичгээр бичээрэй.

+ д	+ з	+ бор	+ лт
+ вор	+ л	+ ло	

+ т	+ ш	+ рх	+ лэ
	+ л	+ үү	

Д 123 Зохиолоос цэгийн оронд тохирох хэлбэрийг олоод галиглаж бичнэ үү.

юм — . . . .
юм — **йагум-а**

дуу — . . . .
дуу — **дагуу** (хөгжим)

1. Бичлэг: . . . .
2. Дуудлага: . . . . . .
3. Утга: . . . .

"Өвлийн ойд" өгүүллэгийн хэсгээс уншаарай.

Хур: *Өнгө харавтар, бие хавтгай, сүүл охор шувуу*

Д 124 Холбоо үг бүтээж уншаад, зохиолд буй "лус" хэмээх үгийн утгыг тодорхойлж ярилцаарай.

Д 125 Зохиолоос хам тоо үүсгэх "-уул^2" ба бусдаар үйлдүүлэх хэвийн "-уул^2" дагаврыг хэрхэн бичдэгийг ажиглаж ялгааг мэдээд, дараах үгсийг үндэсний бичгээр бичнэ үү.

Д 126 Зохиолд буй "солонгоруулаад" гэсэн үгийг бүтцээр задалж, утгат хэсгүүдийг нэрлэнэ үү.

“Солонго” өгүүллэгээс I, II гэсэн дараалаар уншина уу. II хэсгийг уншиж, уншлагын хурдаа тодорхойлоорой.

I

...Удал үгэи бидэ харганатуйин гоол-ун бургасуругу оруба. Улийасу, монусун-у шуугиху дагу, элдэб-үн шибагун-у жиргиху дагу, гоол-ун урусху шуугийантаи хоослан байигали-ду сайихан-ийан гайихагулху гэсэн шиг байиба.

7 15 22 30 35 41

II

7 15 24 32 38 47 55 64 71 79 85 91 98 104 112 118 125

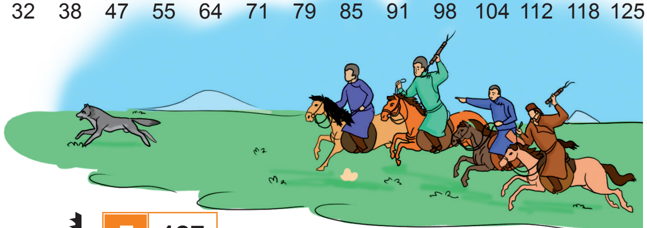

Д 127

Д 128 Дараах дөрвөн зүйр цэцэг үгийг дэвтэртээ хуулан бичиж, утгыг нь тайлбарлаад, зохиолд буй тодруулсан зүйр цэцэг үгтэй утга тохирохыг нь сонгоно уу.

А.

Б.

В.

Г.

Д 129 Зохиолд буй “хаачсан” гэдэг үг яаж үүсэв? Бүдүүвчийг ажиглаж тайлбарлаарай.

Бүтцээр задалбал:	
Үндэсний бичиг	**Кирилл бичиг**
→	*хаачсан* ↓ ……… …………

Д 130 Цэгийн оронд тохирох үгийг зохиолоос олж нөхөөд, хүснэгтийг дэвтэртээ тэмдэглэнэ үү.

	таны	…	манай
…	танай		

Д 131 А. Зохиолд буй “булаацалдан” гэдэг үгийн бүтцийг ажиглаад, кирилл бичгээр задалж бичнэ үү.

Бүтцээр задалбал:	
Үндэсний бичиг	**Кирилл бичиг**
→ + + +	*булаацалдан* ↓ ………

Б. “Орооцолдон, шахцалдан, чихцэлдэн” гэсэн үгсийг үндэсний бичгээр бичээд, бүтцийг тайлбарлаарай.

Д 132 Зохиолоос “өвөр” (дээлийн)-ийг хэрхэн бичдэгийг мэдээд “өвөр дүүрэн, Өвөрхангай” гэсэн үгсийг үндэсний бичгээр бичээрэй.

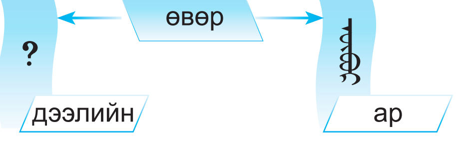

Шүлгийг уран уншаарай.

Хэрхэн унших вэ?

Хүүрэг. Хөлдсөн уур, цан

Халил. Эгц өндөр уул, хад, хавцал

Д 133 "Би, чи" гэсэн үгсийг тийн ялгалын нөхцөлөөр хувилган бичнэ үү.

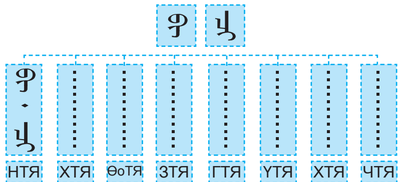

би — дуудлага ижил үгс — бий

Д 134 Дараах үгсэд -на/-нэ дагавар залгаж бичээд, хүснэгтийг гүйцээнэ үү.

ээзэн	нэ	ээзгнэ
?	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	?
нандин	?	?
[illegible]	?	хуаргана

Д 135 Дараах үгсэд тохирох бүтээврийг залгаж (дагуулж) бичээрэй.

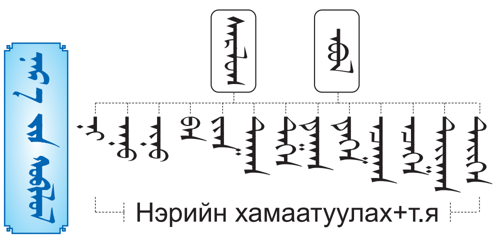

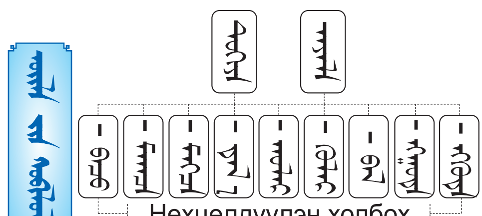

Д 136 Хичээнгүй бичгийг даган дуурайж бичээрэй.

Д 137 Шүлгийг үндэсний бичигт хөрвүүлээд цээжилнэ үү.

УУЛЫН ОРГИЛ

Өндөр уулын оргилд мацан мацан гарвал
Өөр нэгэн уулыг олж хардаг жамтай
Өндөр уулын оргилыг нэгэн удаа давбал
Өөр нэг уулыг давах зам тодорхой

Өвгөн буурлын сэтгэлд нэвтрэн нэвтрэн орвол
Өөр нэгэн ертөнцийг олж хардаг жамтай
Өвгөн буурлын сэтгэлийг нэгэн удаа танивал
Өөр нэгэн ертөнцөд аялах зам тодорхой.

(Б.Явуухулан)

"Тусгаар тогтнол" шүлгийг уран яруу уншаарай.

Д 138

Д 139

А. Шүлэгт "Нэр язгуур + ла/лэ = Үйл үндэс" гэсэн загвараар бүтсэн үг давхардсан тоогоор 11 байгааг олж, А-1 талд жагсаан бич.

Б. Дараах үгсэд үйл үг бүтээх "-л" дагавар залгаж, Б-1 талд бичнэ үү.

А загвар		А-1
Нэр язгуур		
Үйл үг бүтээх "-ла/-лэ" дагавар		
Үйл үг		

Б загвар		Б-1
Идэвхгүй язгуур		
Үйл үг бүтээх "-л" дагавар		
Үйл үг		

“Хүн чулууны шарх” зохиолоос уншаад, уншлагын хурдаа шалгаарай.

Д 140

[illegible]

7 17 26 34 43 52 63 71 81 88 95 102 111 120 128 132

Д 141 А. Доорх үгсийг үндэсний бичгээр бичээд, утгыг ярилцаарай.

а. тэмэүлүн
б. дамлан
в. тамулан

Б. Зохиолд буй тодруулсан үгийг хэрхэн унших вэ? Хам сэдвээс утгыг тодруулна уу.

а. тэмүүлэн *б. дамлан* *в. тамлан*

Д 142 “Мэдэхүй-э” гэсэн үгийг утгат хэсгээр задлан, бүтээврүүдийг нэрлээрэй.

Д 143 А. I, II жишээг харьцуулан ажиглаад, III хэсэгт буй асуултын тэмдгийн оронд тохирох гийгүүлэгчийг нөхөж бичнэ үү.

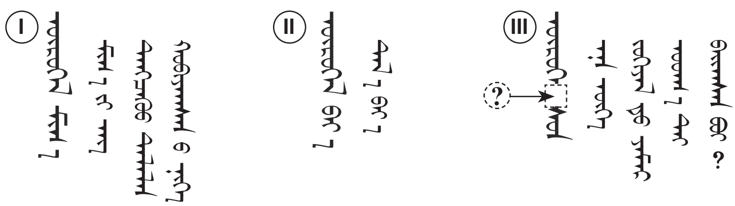

Б. Зохиолд буй “өрөөсөн” гэдэг үгийн анхны хэлбэр ямар байсан бэ?

“Тэмээний дууль” өгүүллэгээс уншаарай.

[illegible]

Шэу. Байигали-йин эрүдэсү

Д 144

[illegible]

Д 145 Зохиолд буй “сундалдаад” гэдэг үгийн бүтцийг ажиглаад, кирилл бичгээр бүтцээр задалж бичнэ үү.

Бүтцээр задалбал:	
Үндэсний бичиг	Кирилл бичиг
[illegible] → [illegible] + [illegible] + [illegible]	сундалдаад ↓ ....

Д 146 Асуултын тэмдгийн оронд тохирох 2 янзын “шүү”-г зохиолоос олоод, бичлэгийг нүдлэн тогтоогоорой.

[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	?	?

шүү

“Газар шороондоо би хайртай” шүлгийг уншаарай.

[illegible]

Д 147 А. Шүлэгт буй “хариулж” гэсэн үгийг үндэсний бичгээр хэрхэн бичих вэ?

I хариулж

[illegible]

II хариулж

[illegible]

Б. I, II загварын дагуу “түрүүлж”, “төрүүлж” гэсэн үгсийг үндэсний бичгээр бичээд, бүтээврүүдийг нэрлээрэй.

Д 148 Шүлгээс загварт тохирох бүтэцтэй үгсийг олж, А, Б талд ангилан бич.

Загвар №1		А
Нэр язгуур	[illegible]	
-ла/-лэ дагавар	[illegible]	
Зэрэгцэн холбох нөхцөл	[illegible]	

Загвар №2		Б
Үйл язгуур	[illegible]	
-ла/-лэ дагавар	[illegible]	
Зэрэгцэн холбох нөхцөл	[illegible]	

Дээрх [illegible] дагаврууд утгын ялгаатай юу?

Д 149

“Таван сайхан” шүлгийг уран тод уншаарай.

Ширвэх. Савчуулан цохих

Д 150

Шүлгийг уншаад бадаг тус бүрд дүрсэлсэн “сайхан”-ыг загварын дагуу нөхөж бичнэ үү.

сайхан | сайхан | сайхан | сайхан | сайхан

Д 151

Шүлгээс урт эгшгийг өвөрмөц хэлбэрээр тэмдэглэсэн 8 үгийг олж бичээд ярилцаарай.

Э — 3

ЭЭ — 5

Д 152

Цэгийн оронд тохирох үгийг нөхөж бичээд, ижил бичлэгтэй үгсийг хэрхэн ялгаж бичсэнийг нүдлэн тогтооно уу.

ат ← **Ойролцоо бичлэгтэй үгс** → энд

“Чулууны магтаал” шүлгийг бадаг, бадгаар ээлжлэн уншаарай.

[illegible]

Д 153 “Зам гудас” гэсэн хоршоо үгийн утгыг хам сэдвийн хүрээнд тодруулан тайлбарлана уу.

Д 154 А. Шүлгээс тодотгон холбох “-сан⁴, -даг⁴” нөхцөлтэй үгсийг олж, бүтцээр задлаарай.

I
[illegible] + [illegible]
[illegible] + ...
[illegible] + ...
[illegible] + ...
[illegible] + ...
[illegible] + ...
[illegible] + ...

II
[illegible] + [illegible]
[illegible] + ...
[illegible] + ...
[illegible] + ...
[illegible] + ...

Б. I хэсгийн үгсийг “-даг⁴” нөхцөлөөр, II хэсгийн үгсийг “-сан⁴” нөхцөлөөр хувилган бичнэ үү.

Д 155 Шүлгээс “хороо” (хашаа)-г хэрхэн бичдэгийг мэдээд, “Чулуунхороот, хороо цэрэг” гэсэн үгсийг үндэсний бичгээр бичээрэй.

хороо
? — хашаа
[illegible] — ?

“Ус уухын заяа” өгүүллэгийн хэсгээс уншаад, уншлагын хурдаа тодорхойлно уу.

ᠤᠰᠤ ᠤᠤᠬᠤ ᠶᠢᠨ ᠵᠠᠶᠠᠭ᠎ᠠ

7
13
21
29
36
43
51
52
58
65
75
83

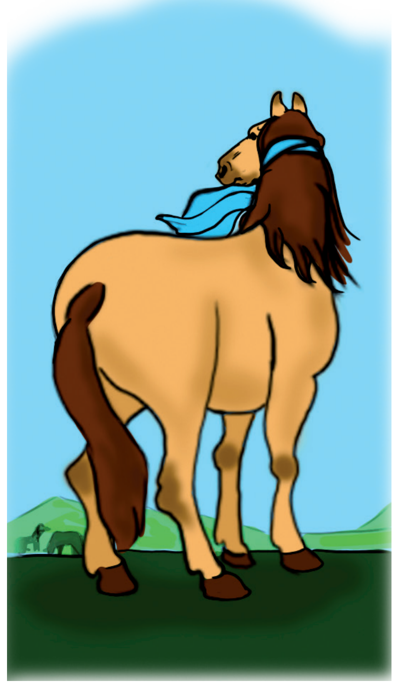

7
13
18
25
29
35
42
48
55
63
70
76

1. Үүрсэх 2. Хондлой
3. Цулбуур 4. Аюуш хадаг

Д 156

Д 157 Дараах үгсийг тайлбартай нь зөв харгалзуулаад, утгыг тогтоогоорой.

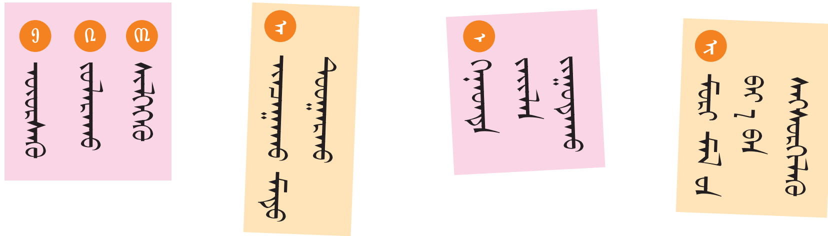

Д 158 А. Үгсийн дараалалыг ажиглаад, цэгийн оронд тохирох үгийг зохиолоос олж бичнэ үү.

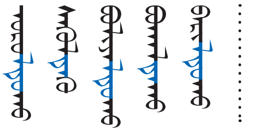

Б. Дээрх үгсийн бүтэц, зүй тогтол, дараалалыг ажиглаад, “Санамж”-ийг гүйцээн дэвтэртээ тэмдэглээрэй.

> **САНАМЖ**
>
> *1. .... дагаврыг үйл үндсэнд залгаж, хамтран үйлдэх утга илрүүлнэ.*
>
> *2. .... дагаврыг нэр язгуур, үндсэнд залгаж, үйл үг бүтээнэ.*

Д 159 Зохиолоос ижил бичлэгтэй үгийг олж нөхөөд, цэгийн оронд тайлбар бичнэ үү.

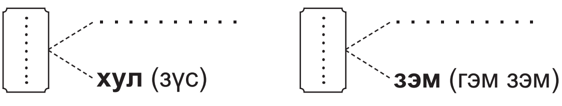

1. Бичлэг: . . . .
2. Дуудлага: . . . . . .
3. Утга: . . . .

Д 160 Зохиолд буй дараах үгсийн хувилалыг тайлбарлана уу.

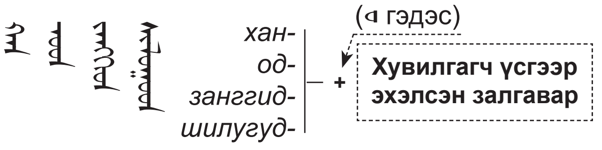

Д 161 Зохиолоос “ижил” (~ сүрэг)-ийг хэрхэн бичдэгийг мэдээд, “ижил нөхөд, ижил гутал” гэсэн үгсийг үндэсний бичгээр бичээрэй.

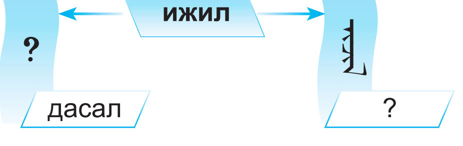

“Торгон хил” шүлгийг I, II гэсэн дараалаар уншина уу.

I

ᠲᠣᠷᠭᠠᠨ ᠬᠢᠯᠢ

ᠲᠣᠷᠭᠠᠨ ᠬᠢᠯᠢ ᠭᠡᠳᠡᠭ

II

Торган хили гэдэг
Эрхэ чилүгэтү арад-ун мини
Эхэ орун-ийан гэсэн сэдхил йум
Эр-э цэриг-үн хүмүн-ү
Эрхимлэн эргүгсэн танггариг йум
Тэйиму болху-бар хиличин
Тнгрилиг орун-у-бан мэлмэи йум
Тнгри газар-ийан өмүгэлэгсэн
Тэнгхэгэ чидалту багатур йум.

Тнгри: т — нг — р — и
харь үг

Д 162 Шүлэгт байгаа дараах үгсийг зөв харгалзуулж, холбоо үг бүтээгээд, үндэсний бичгээр цээжээр бичээрэй.

цэцэгсийн	хязгаар	айзам	бэлчээр
илч	голын	нарны	долгио
сүргийн	түрүү	дууны	нутгийн

Д 163 А. Шүлгээс тодотгон холбох “-сан[4]” нөхцөлтэй 6 үгийг түүж бичээд, бүтцээр задална уу.

Б. Эдгээр үндсэнд “-тал[4], -аад[4], -в, -н” нөхцөл залгаж бичээрэй.

Ⓐ
Ⓑ

Д 164

“Үг” шүлгийг I, II гэсэн дараалаар уран яруу уншаарай.

I

II

Арслан заан шиг лут этгээдийг
Ангийн калибр шиг үгээр загатнуулах ч үгүй
Танк эсэргүүцэх буу шиг хүчит үгээр бөмбөгдвөл
Тарвага шиг хүнээс юу нь үлдэх вэ?
Эхээс төрөхийн цорын ганцхан
Эвхмэл хутга шиг яриатай хүнийг
Дамаскийн илд ① шиг сүрт үгээр
Далайсны гарз шүү дээ
Байлдааны хуягт шиг хүний урдаас
Банз мод шиг үг хэлэх
Барсын урдаас
Балиус барьсантай адил.

Д 165

II хэсгийг үндэсний бичигт хөрвүүлнэ үү.

Д 166

Цэгийн оронд тохирох үгийг шүлгээс олж бичээрэй.

Үгээр хүнийг .... **болно.**

Ярина гэдэг .... **юм.**

Д 167

Шүлгээс эсрэг утгатай үгийг олж нөхөөд, холбоо үг бүтээн хичээнгүй бичээрэй.

“Халуун гурил” өгүүллэгийн хэсгээс уншина уу.

ᠬᠠᠯᠠᠭᠤᠨ ᠭᠤᠯᠢᠷ

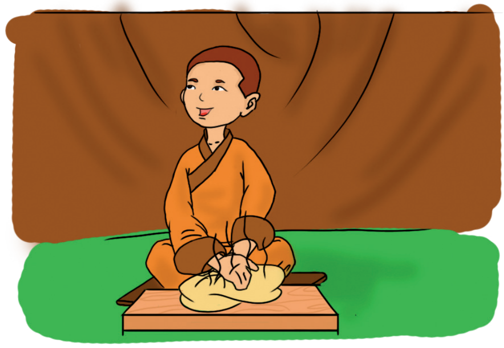

Д 168

Д 169 Загварыг ажиглаад, доорх 6 язгуураас үйл үг бүтээн үндэсний бичгээр бичнэ үү.

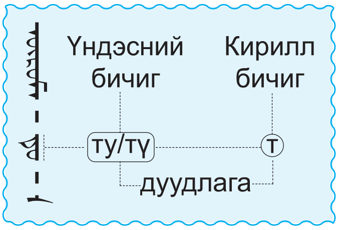

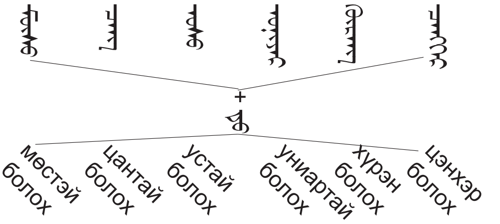

Д 170 Эхээс загварт тохирсон үгийг олж бичээд, бүтээвүүдийн байр, утгыг ярилцаарай.

Үйл үндэс **+** Хэвийн дагавар **+** Хам холбох нөхцөл

Д 171 Дараах үгсийн эсрэг утгатай үгийг зохиолоос олж, цэгийн оронд нөхөж бичээрэй.

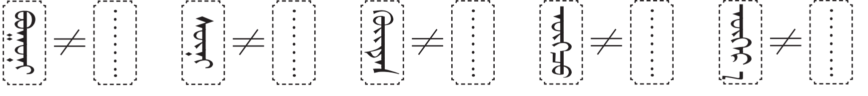

Д 172 Будүүвчийг ажиглаад, нэрсийг тайлбартай нь хөрвүүлэн, үндэсний бичгээр тэмдэглэл хөтөлнө үү.

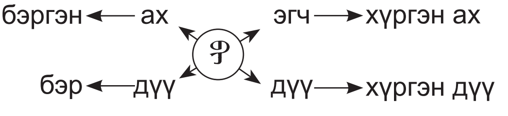

Д 173 Ижил бичлэгтэй үгсийг нүдлэн тогтоогоод, дараах үгсийг ашиглан холбоо үг бүтээж бичээрэй.

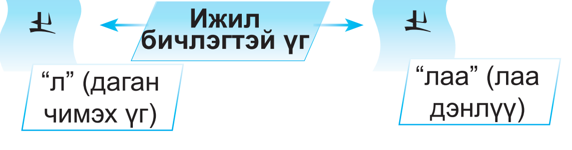

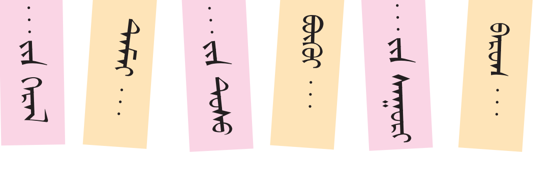

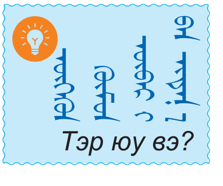

"Залуус дүү нартаа хүргэх шүлэг"-ийг уншаад цээжилнэ үү.

ᠵᠠᠯᠠᠭᠤᠰ ᠳᠡᠭᠦ ᠨᠠᠷ ᠲᠤ᠌ ᠪᠠᠨ ᠬᠦᠷᠭᠡᠬᠦ ᠰᠢᠯᠦᠭ

[illegible]

бөөн бөөн

ᠨᠠᠴᠤᠭᠳᠣᠷᠵᠢ᠂ ᠳ

Д 174 Шүлгээс эсрэг утгаар нь харшуулан дүрсэлсэн хэсгийг олж ярилцана уу.

Д 175 А, Б загварт тохирох 4 үгийг шүлгээс олж, дүрмийг тайлбарлаарай.

(А) Үйл үндэс / *Хатуу дэвсгэр* + ᠬᠤ

(Б) Үйл үндэс / *Зөөлөн дэвсгэр* + ᠬᠦ

Д 176 Шүлгээс тодруулсан үгийн титэм дээр нь гэзэг нэмж, "үүрд, бороо" гэх үгстэй ойролцоо утгатай үг бүтээн бичнэ үү.

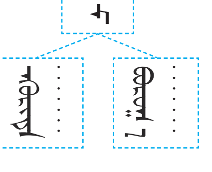

"Аав дайн хоёр" шүлгийг уншаарай.

Д 177

Үйл үндсэнд нийлүүлэн бичнэ. Жишээ нь:

Дараах үгсийг үндэсний бичгээр бичээрэй.

болоогүй, хүсээгүй, яваагүй, идээгүй, олоогүй, өдөөгүй

Нэр үндсэнд салангид бичнэ. Жишээ нь:

Кириллээр холбоо үг бүтээнэ үү.

томоогүй зан

....

....

Шүлгийг I, II гэсэн дараалаар ээлжлэн уншаад утгыг ярилцаарай.

I **"Тогоруу хүн хоёр"**

Хүн:

Өндөр модонд үүр засъя гэвэл

Өдөө хөөрөх жигүүргүй гэх биш

Өнгийн сарнай түүгээд зулъя гэвэл

Өргөн далайд олдохгүй гэх биш

Хайр ивээлээ үрээсээ харамлах мэт

Хайрга чулуун дээр юунд өндөглөнө вэ, тогоруу минь?

II

Д 178 Кириллээр бичсэн I хэсгийг үндэсний бичигт хөрвүүлээрэй.

Д 179 Шүлгээс "хайрга, сайр" гэсэн хоёр үгийг олоод, утгын ялгааг ярилцана уу.

Д 180 Асуултын тэмдгийн оронд тохирох үгийг нөхөж бичээд, бичлэгийг нүдлэн тогтоогоорой.

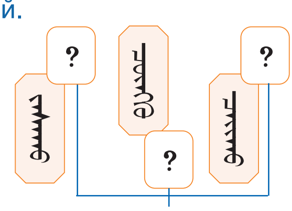

“Намрын шар наран дор” өгүүллэгээс уншаад, уншлагын хурдаа тогтооно уу.

[illegible] 5
[illegible] 12
[illegible] 19
[illegible] 25
[illegible] 30
[illegible] 34
[illegible] 36
[illegible] 41
[illegible] 44
[illegible] 48
[illegible] 53
[illegible] 57
[illegible] 61
[illegible] 67
[illegible] 71
[illegible] 75
[illegible] 79
[illegible] 83
[illegible] 87
[illegible] 91
[illegible] 94
[illegible] 98
[illegible] 102

Д 181

[illegible]

[illegible] 8
[illegible] 18
[illegible] 26
[illegible] 35
[illegible] 43
[illegible] 50
[illegible] 57
[illegible] 66
[illegible] 75
[illegible] 82
[illegible] 90
[illegible] 93
[illegible] 101
[illegible] 109
[illegible] 113
[illegible] 119
[illegible] 128
[illegible] 137
[illegible] 145

Д 182 А. Зохиолд буй тодруулсан өгүүлбэрт чиглэхийн тийн ялгалын нөхцөлийг хэрхэн бичсэнийг ажиглаад, дүрмийг гүйцээж дэвтэртээ тэмдэглээрэй.

САНАМЖ

1. [illegible]
2. [illegible]
3. [illegible]

Б. Чиглэхийн тийн ялгалын нөхцөлөөр хувилган бичнэ үү.

[illegible]

Д 183 А. Тэмдэг нэрээс үйл үг бүтээдэг дараах дагавруудын утга ба хэлбэрийн ялгааг хүснэгтээс ажиглан олно уу.

Б. Зохиолоос “холдож” гэдэг үгийг олоод, дүрмийг нь тайлбарлана уу.

В. Кириллээр бичсэн үгсийг үндэсний бичигт хөрвүүлээд, тохирох дагаврыг залгаж, үйл үг бүтээгээрэй.

	Өөрөө аяндаа .... болох утга илтгэнэ.				Хэтэрхий .... болж зохисгүйдсэн утга илтгэнэ.	
	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	Жишээ
хол	+				+	цай холдох
ойр	+				+	арай ойрдох
өргөн		+			+	өмд өргөдөх
нарийн			+		+	банз нарийдах
өндөр			+		+	багана өндөрдөх
нам			+		+	нуруу намдах
их			+		+	шунал ихдэх
бага			+		+	гутал багадах
том				+	+	малгай томдох
жижиг				+	+	цонх жижигдэх
урт			+		+	дээл уртдах
богино			+		+	ханцуй богинодох
цөөн				+	+	хүн цөөдөх
хатуу				+	+	үг хатуудах

Д 184 А. Эхэд буй “нуувч, боловч” гэсэн үгсийг бүтцээр задалж, бүтээврүүдийг нэрлэнэ үү.

Б. Хоёр үгэнд “-вч” бүтээврийг хэрхэн залгасан дүрмийг тайлбарлаарай.

"Нутаг ус" шүлгийг уран тод уншаад, даалгаврыг гүйцэтгэнэ үү.

Д 185 Шүлэгт дүрсэлсэн зүйлсийг дэс дараалан үндэсний бичгээр бичнэ үү.

Д 186 Шүлгээс "өр" (өр зүрх)-ийг хэрхэн бичдэгийг мэдээд "өр нимгэн, өр нэхэх" гэсэн үгсийг үндэсний бичгээр бичээрэй.

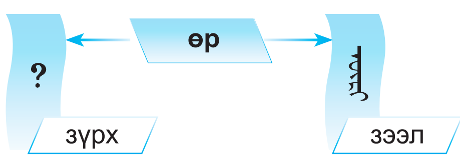

Д 187 Титмийн дуслыг хасаж бүтээсэн үгээр холбоо үг үүсгэж, нүдлэн тогтооно уу.

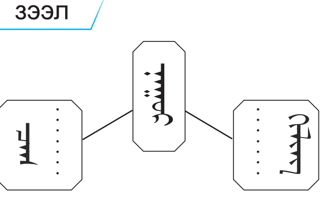

МЭДЛЭГ БАТАТГАХ ДАСГАЛ

1. Зөв харгалзуулсан хэсгийг олно уу.

1. 2. 3. 4. 5. А. Б. В. Г. Д.

А. 1а, 2б, 3в, 4г, 5д Б. 1д, 2в, 3г, 4б, 5а В. 1а, 2г, 3д, 4в, 5б
Г. 1в, 2д, 3г, 4а, 5б Д. 1г, 2а, 3б, 4в, 5д

2. Дараах үгсийг утгатай нь зөв харгалзуулаарай.

1. 2. 3. 4.

А. Том модон хувин
Б. Зовлон бэрхшээл
В. Хийдийн дэглэм сахиулагч
Г. Тууз, ороодос

3. "Сувд" гэсэн үгэнд дагуулах бүлэг нөхцөлийг олж дугуйлаарай.

А. Б. В. Г.

4. "-на" залгавар залгахад өвөрмөц хувилах хэсгийг ол.

А. Б. В. Г. Д.

5. Зөв галигласан нь аль вэ?

А. Тусагар тохтанил чимайг
Тунгхаглан бичинэ би
Б. Тусагар тохтанил чимаиг
Тунгхаглан бичинэ би
В. Тусагар тогтанил чимайи
Тунгхаглан бичин-э би
Г. Тусахар тогтанал чимайи
Тунгхаглан бичин-э би

6. "Нэр язгуур + Үйл үг бүтээх дагавар + Зэрэгцэн холбохын нөхцөл" гэсэн загварт тохирох үгийг олно уу.

А. Б. В. Г. Д.

МЭДЛЭГ БАТАТГАХ ДАСГАЛ

7. Зөв харгалзуулсан хэсгийг олж тэмдэглээрэй.

1. а. Тэмцээн шүү
2. б. Эрт урьд
3. в. Тийм шүү
4. г. Урьд хожид
5. д. Шүү хужир
6. е. Урьд түрүүн

А. 1е, 2б, 3г, 4д, 5в, 6а Б. 1г, 2б, 3е, 4в, 5а, 6д,
В. 1б, 2г, 3е, 4в, 5д, 6а Г. 1е, 2г, 3б, 4д, 5а, 6в

8. Буруу бодомжийг олж дугуйлна уу.

А. Чиглэхийн тийн ялгал гэсэн ганц нөхцөлтэй.
Б. Тэмдэг нэр бүтээх “-тай³” дагаврыг үгэнд дагуулж бичнэ.
В. Чиглэхийн тийн ялгалын нөхцөлийг эм үгэнд дагуулан бичиж болно.
Г. Үйл үг бүтээх – дагаврыг идэвхгүй язгуурт залгана.
Д. Эгшиг болон зөөлөн дэвсгэр гийгүүлэгчээр төгссөн үгэнд “даган, дэгэн” болон “ду, дү” нөхцөлийг дагуулна.
Е. Хам тоо үүсгэх “-уул²”, бусдаар үйлдүүлэх хэвийн “-уул²” дагавруудыг үндэсний бичигт ялгаатай бичнэ.

9. Бүх үг нь хэвийн - · - дагавартай хэсгийг олоорой.

А. долуул, наймуул, гурвуул
Б. буруул, зуруул, оруул
В. хэлүүл, бичүүл, бодуул
Г. хуул, зөрүүл, бариул

10. Үйл үгийн хэвийн “-лд” дагавартай үгийг олно уу.

А. Б. В. Г. Д.

11. Нэр үг бүтээх “-т” дагавар ороогүй үгийг олж тэмдэглээрэй.

А. мөст Б. цаст В. бичилт Г. цэнхэрт Д. униарт

12. Зөв харгалзуулаарай.

1. а.
2. б.
3. в.
4. г.

I

XI АНГИ

МОНГОЛ ЁС ЗАНШИЛ

Суралцахуйн зорилт:

1. [illegible]
2. [illegible]
3. [illegible]
4. [illegible]
5. [illegible]

ᠮᠣᠩᠭᠣᠯ ᠪᠢᠴᠢᠭ

“МОНГОЛ ЁС ЗАНШИЛ” СЭДЭВТ ЭХЭЭС УНШИЖ БИЧИХ

Эхийг уншаад, улс үндэстнүүдийн мэндлэх заншлыг ярилцана уу.

Маори

Айну

Д 1 Эхэд байгаа “мэхэсхийдэг” гэдэг үгийн утгыг “бөхийсхийдэг” гэсэн үгтэй харьцуулан ярилцана уу.

Д 2 “Газар газар-ун зангшил ондуу, гүзэгэ гүзэгэн-ү булунг өгэр-э” гэсэн зүйр цэцэг үгийг үндэсний бичгээр хичээнгүй бичээд, утгыг тайлбарлаарай.

Д 3 Эхэд буй дараах хоёр үгийг кириллээр хэрхэн галиглах вэ?

Кирилл бичиг	Үндэсний бичиг	Галиг
Энэтхэг	ᠡᠨᠡᠳᠬᠡᠭ	....
хүндэтгэн	ᠬᠦᠨᠳᠦᠳᠬᠡᠨ	....

САНАМЖ
Үндэсний бичигт “Д, С” гийгүүлэгчийн дараа “Х” бичнэ.

Д 4 Улс түмний мэндлэх зан үйлийг илэрхийлж буй үгсийг гүйцээж бичээд ярилцаарай.

Мэндлэх

хамар

?

Өөртөө унших уншлагаар “Монгол хүн бэлгээрээ” эхийг уншаарай.

1. Жимэр

Д 5 Ойролцоо утгатай холбоо үгийг түүж бичээд, нүдлэн тогтооно уу.

Холбоо үг

Д 6 “Нигэ эдүр танилцажу, мингган эдүр нөхүрлэн-э” гэсэн зүйр цэцэг үгийг үндэсний бичгээр хичээнгүй бичээрэй.

Д 7 Эхээс “...сх..”, “...дх...” гийгүүлэгчийн нийлц бүхий 4 үгийг олж, кирилл бичигтэй харьцуулан ярилцана уу.

сх 1

дх 3

Д 8 Дүрс ялган бичдэг үгсийг зөв харгалзуулаад хуулж бичээрэй.

Мэндийн үгсийг уншаад, унших хурдаа тогтооно уу.

4 10 17 25 32 40 47 54 60 66 73 80 87 93 100 107 114 121 127 134 140 148 150

Д 9 Мэндийн үгсийг дараах 5 зүйлд хувааж, дэвтэртээ бичээд харьцуулан ярилцаж цээжилнэ үү.

Ерийн	Хавар	Зун	Намар	Өвөл

Д 10 Дараах үгсийн эсрэг утгатай үгийг “мэндийн үгс”-ээс олж, цэгийн оронд нөхөж бичнэ үү.

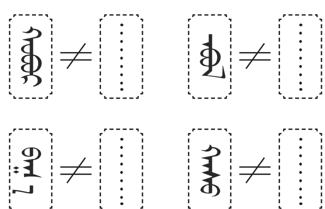

Д 11 Доорх загварт тохирох үгсийг олж, утгыг ярилцаарай.

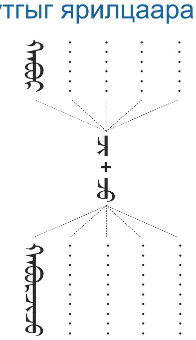

Эхийг анхааралтай уншаарай.

[illegible]

Д 12

[illegible]

Д 13 Эхээс А загварт тохирох үг 3 байгааг олоод, Б загварын дагуу задалж бичнэ үү.

А [illegible]

Б [illegible]

А, Б загварууд юугаараа адил болохыг харьцуулан ажиглаарай.

Д 14 “Заган хэчинэн тому чу зам-ун айас-и даган-а, жангжун хэдүи йэхэ чу хаули-йин айас-и даган-а” хэмээх зүйр цэцэг үгийг үндэсний бичгээр хичээнгүй бичээрэй.

Д 15 Зөв харгалзуулж цээжлээд, дэвтэртээ хуулж бичнэ үү.

Д 16 Үндэсний бичигт хөрвүүлэн бичээрэй.

Алта шиг гилулзажу йабу
Мөнггү шиг мөнгхэрэжү йабу.

Арбан табун-у сара шиг гэйигүлжү йабу
Атар газар-ун цэцэг шиг гангхужу йабу

Барагдаши үгэи эрдэни мэтү байан болугараи
Шибхагдаши үгэи эрдэмтү мэргэн болугараи

Д 17 Дараах мэндийн үгсийг хичээнгүй хуулж бичээд цээжилнэ үү.

Хангирч: Дуусаж
Шилжирч: Шилжин иржч

Д 18 Үндэсний бичгээр хөрвүүлэн бичнэ үү.

Уяан дээрээс чинь морь битгий салтугай
Гал дээрээс чинь тогоо бүү хуууртугай.

Уулнаас өндөр биетэй
Уснаас гүн эрдэмтэй
Ааш зан сайтай
Анд нөхөд олонтой
Өндөр хүү болоорой.

Голомтдоо эзэн болж яв
Гүрэндээ эр болж яв.

"Малгайгаа авахын учир" эхийг уншаарай.

Д 19

1. Зэрэг

Д 20

Цэгийн оронд тохирох үгийг эхээс олж, холбоо үг бүтээн дэвтэртээ бичнэ үү.

Д 21

А, Б загварыг харьцуулан ажиглаад, загварын дагуу эхэд буй тодруулсан хоёр үгийг үндэсний бичгээр задалж тайлбарлаарай.

А: зана+л+хийл+ж (1, 2, 3, 4)

Б: ил+р+хий+л+ж (1, 2, 3, 4, 5)

Д 22

Дараах үгсийг хөрвүүлж бичээд, мэдэхгүй үгийн утгыг толь бичиг ашиглан тайлбарлаж, үндэсний бичгээр тэмдэглэл хөтлөөрэй.

Босуг-а, тотугу, хан-а, уни, баган-а, тогуну, хагалг-а, шала, эрүхэ, цамхараг-а, хатабчи, үдэгэри, чигтаг-а, сагалдург-а, дэгэбүр, тугург-а, бүрийэсү, бүсэлэгүр, цабуг, хөшигэ, хайагабчи

Эхийг уншаад даалгаврыг гүйцэтгээрэй.

[illegible]

Д 23

[illegible]

Д 24 Зааврын дагуу даалгаврыг гүйцэтгээрэй.

① ② ③ ① ② ③ ① ② ③

[illegible]

-уур²

А. Дурдсан язгууруудыг нэр ба үйл язгуурын аль нь болохыг тодорхойлно уу.

Б. Цэгийн оронд тохирох язгуурыг эхээс олж бичээрэй.

В. Үйл язгууруудыг “тусах” ба “эс тусах”-аар ялгана уу.

САНАМЖ

1. Өмнөө заахын тийн ялгалтай үгийг захирч байвал “тусах үйл үг” гэдэг.
*Жишээ нь: “Ус**ыг** нь **уу**вал, ёс**ыг** нь **дага**.”*

2. Өмнөө заахын тийн ялгалтай үгийг захирч чадахгүй бол “эс тусах үйл үг” гэнэ.
*Жишээ нь: “Нар шиг **манд**аж, сар шиг **гэрэлт**эж...”*

Г. Язгууруудад “-уур²” дагаврын тохирохыг залгаж шинэ үг бүтээгээрэй.

САНАМЖ

1. – [illegible] ∙ [illegible] дагаврыг эс тусах үйл үгэнд залгаж, нэр үг бүтээнэ.
2. – [illegible] ∙ [illegible] дагаврыг тусах үйл үгэнд залгаж, нэр үг бүтээнэ.
3. – [illegible] ∙ [illegible] дагаврыг орон цагийн нэр бүтээж залгана.

Эхийг уншаад, хөөрөг зөрүүлэхдээ юу анхаарах талаар ярилцаарай.

[illegible]

Д 25

[illegible]

Д 26 Дээрх эхээс загварт тохирох үгсийг түүж бичээд, зөв бичих дүрмийг тайлбарлана уу.

Нэр язгуур + Нэрээс үйл үг бүтээх дагавар + Тодотгон холбох нөхцөл

Д 27 Эхэд буй “барь-” язгуураас шинэ үг бүтээж, утгыг ярилцаарай.

[illegible] + аа + ч; + лга + чин; + лд + аан; + мал + чин; + мт + т; + уу; + гч; + уур; + л

Д 28 Үндэсний бичгээр бичээрэй.

Хөөрөг

Хөөргийг мана, гартаам, хаш, шил, мод, эвэр, ясаар хийдэг. Бас шүрэн толгойтой, алтан нуухтай, мөнгө эсвэл зааны ясан халбагатай гэх мэт их, дунд, бага гарын олон янзын хөөрөг бий.

Эхийг уншаад, хүндлэн зочлох ёсыг мэдэж аваарай.

Д 29

Д 30 Дараах үгсийг цээжээр бичээд, эхээс тулгаж шалгана уу.

өвөг дээдэс, алс хол, зочин гийчин, идээ цагаа,
айраг дарс, хоол унд, эв найр

Д 31 А. Зохиолд буй “хүндэтгэл” гэсэн үгийн бүтээврүүдийг нэрлээрэй.

Б. “Хүнд” язгуураас шинэ үг бүтээж бичнэ үү.

+ л + л
+ р + л
+ т
+ втэр
+ хэн

Эхийг уншаарай.

Д 32

1. Богтос

Д 33 Загварт тохирсон үгсийг олоод, утгат хэсгээр задалж, зөв бичих дүрмийг тайлбарлаарай.

Нэр язгуур + Үйл үг бүтээх дагавар + Бусдаар үйлдүүлэх хэв + Тодотгон холбох нөхцөл

Д 34 Эхээс эсрэг утгатай үгийг нь олоод, холбоо үг бүтээн бичнэ үү.

Д 35 Эхэд “бүр” гэсэн үгийг хоёр өөрөөр бичсэнийг ажиглаад, цэгийн оронд тохирох үгийг сонгож бичээрэй.

Эхийг уншаад, цай ундны ёсыг мэдэж аваарай.

Д 36

Д 37 Дараах үгсийг үндэсний бичгээр цээжээр бичээд, эхээс тулгаж шалгаарай.

Данх, цорго, хутга, аяга, ёроол, хоол, цай, мах, яс, өвчүү

Д 38 Үндэсний бичгээр бичихэд эхэд буй "хутга" хэмээх үгтэй нэг язгууртай дараах үгс бий.

Д 39 Уншиж цээжлээд, мэдэхгүй үгсийн утгыг тайлбарлаж ярилцаарай.

“Ахмадаа хүндлэх ёсон” эхийг уншаад, уншлагын хурдаа тогтооно уу .

Д 40 Ахмад хүнийг хүндлэх заншлуудыг хуулж бичнэ үү.

Д 41 Цэгийн оронд дараах үгсээс тохирохыг нөхөж бичнэ үү.

Д 42 Эхээс цэгийн оронд эсрэг утгатай үгсийг нөхөж бичээд, холбоо үг бүтээгээрэй.

… ≠ … … ≠ … … ≠ … … ≠ …

Эхийг уншаад бэлэг өгөх, авах ёсыг мэдэж аваарай.

Д 43

Д 44

“Бэлэг-үн морин-у шидү-йи үздэг үгэй” гэдэг зүйр цэцэг үгийг үндэсний бичигт хөрвүүлж хичээнгүй бичээд, утгыг тайлбарлан ярилцаарай.

Д 45

А. Эхэд буй “ойшоож” хэмээх үгийг бүтцээр задалсныг ажиглаж ярилцана уу.

Б. Дараах үгсийг үндэсний бичгээр бичээрэй.

-шаа^{4}

Д 46

А. Цэгийн оронд тохирох үгийг нөхөж бичнэ үү.

Билүү

? — билүү?

хайрга

Б. Үндэсний бичгээр бичээд утгыг тайлбарлаарай.

Билүүнд ойртоогүй хутганы ир
Бэлчээрт ойртоогүй хонины мах

Би чамд хэлсэн билүү?

Эхийг уншаарай.

Д 47

[illegible]

Д 48 “Айаган-у харигу эдүр-тэгэн, агтан-у харигу жил-дэгэн” гэсэн зүйр цэцэг үгийг үндэсний бичигт хөрвүүлж, хичээнгүй бичнэ үү.

Д 49 “Өг-, ав-” хэмээх хоёр үндэс хэрхэн хувилсныг эхээс түүж, ангилан бичээрэй.

	Шууд холбосон			ᠠ (эгшиг)-ээр холбосон	ᠤ (үе)-ээр холбосон
[illegible]	①	②	③	④	⑤ ....
	Эс хувилгагч үсэг			Хувилгагч үсэг	

Д 50 Эхэд буй дараах үндсүүдэд тохирох нөхцөлийг залгаж бичнэ үү.

[illegible]

Уул овоо шүтэх заншлыг уншаарай.

Д 51

Д 52 Эхэд буй хэмээх үгтэй утга ба хэлбэр ойролцоо дараах үг байдаг. Хэрхэн үүссэнийг харьцуулан ажиглана уу.

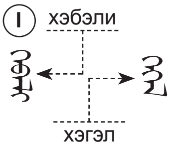

А. Хэлбэрийн ямар ялгаа байгааг харьцуул.

Б. Утгын ямар холбоо байгааг олно уу.

В. I , II, III бүдүүвчид буй цэгийн оронд тохирох үгийг нөхөж бичээд, утга ба хэлбэрийн төстэй ямар шинж байгааг тайлбарлаарай.

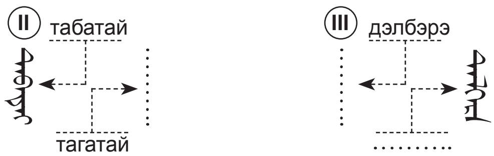

Д 53 А. Эхэд буй гэсэн үгийн “-хэн” дагаврын утгыг тодорхойлно уу.

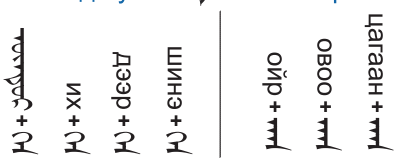

Б. Кириллээр бичсэн үгсийг эхээс олж, үндэсний бичгээр бичээд, дагаврын тохирох хувилбарыг залгаарай.

Д 54 Үндэсний бичигт хөрвүүлээд, утгыг тайлбарлана уу.

Обуган-у йэхэ тан-даган
Олзан-у йэхэ мани-даган
Өли-йин йэхэ тан-даган
Өлзэи-йин йэхэ мани-даган

Д 55 А. Дараах үгсэд тохирох бүтээврийг залгаж (дагуулж) бичээрэй.

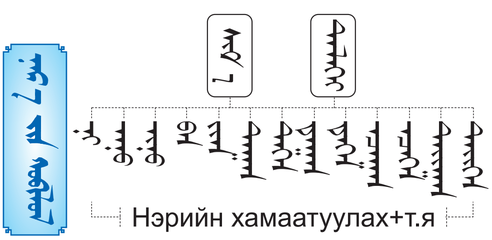

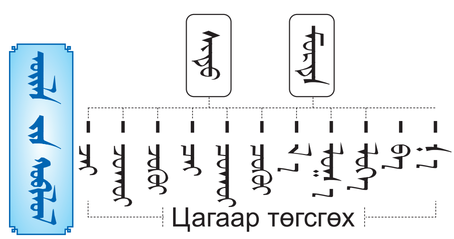

Б. “Шим, дэлхий, шут, морд-” гэсэн үгсийг нүдлэн тогтооно уу.

Д 56 А. Эхэд буй дараах үгстэй ижил бичих үгийг олно уу.

“Бурхан халдун уул” эхийг уншаад, уншлагын хурдаа тогтооно уу.

[illegible]

Д 57 Үндэсний бичигт хөрвүүлэн бичээд, үг хэллэгийн утгыг харилцан ярилцаж тайлбарлана уу.

...Өшөөт дайснаас
Өршөөн аварч
Өнчин бидний
Өмөг болсон
Өндөр дээд
Бурхан халдун чамайг
Өглөө бүр мялааж байя!
Өдөр бүр тахиж байя!
Үрийн үрд
Үүрд тахин
Үе тутам
Үргэлж шүтье!” гэж
бүсээ хүзүүнд эрих мэт өлгөж,
малгайгаа гарт эгэлдэрч,
гараар өвчүүгээ дарж, наран
өөд хандаж, Бурхан халдунд
есөнтөө сөгдөж өчил өчин,
сацал сацав.

Д 58 Эхээс А, Б загварт тохирох үг тус бүр хоёрыг олж, дүрмийг тайлбарлана уу.

А **Язгуур, үндэс** *Хувилах үсэг* + (Гэдсээр холбосон) **Дагавар, нөхцөл** *Хувилгагч үсэг*

Б **Язгуур, үндэс** *Хувилах үсэг* + (Шууд холбосон) **Дагавар, нөхцөл** *Эс хувилгагч үсэг*

Д 59 Дараах үгсэд тохирох бүтээврийг залгаж (дагуулж) бичээрэй.

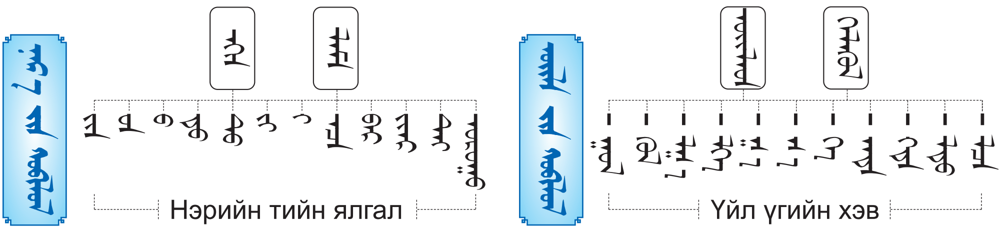

Д 61 Загварт тохирсон үгийг олж, зөв бичих дүрмийг тайлбарлаарай.

Нэр үндэс + Хатуу дэвсгэр + Хэвийн дагавар → Зэрэгцэн холбох нөхцөл / Тодотгон холбох нөхцөл

Д 61 Эхээс цэгийн оронд тохирох ижил бичлэгтэй үгийг олж кириллээр тайлбар бичнэ үү.

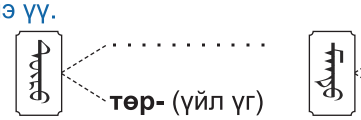

. . . . **төр-** (үйл үг)

. . . . **манд-** (үйл үг)

Д 62 Төрийн тахилгат уулсын нэрийг цээжлээд, хаана байдгийг бичээрэй.

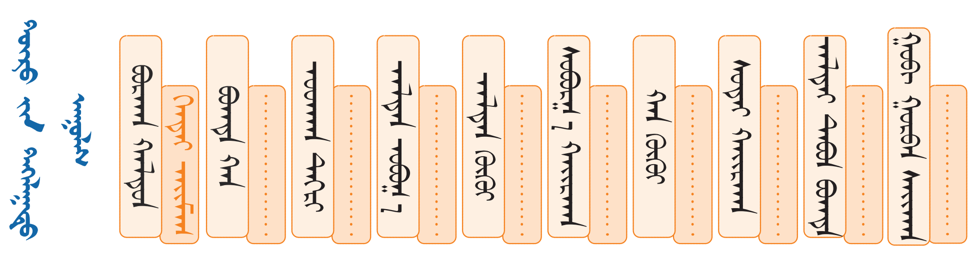

Хүндэтгэлийн үг хэллэгийн тухай уншаарай.

[illegible]

Д 63 Дараах үгсийн хүндэтгэлийн утгыг нь харилцан ярилцаж бичнэ үү. 142, 143-р хуудсанд буй толь бичгийг ашиглаарай.

[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]											

Д 64 Дараах хэлцүүдийг ойролцоо утгаар нь харгалзуулаад, эхэд байгаа зүйр цэцэг үгстэй холбон ярилцана уу.

1. [illegible]
2. [illegible]
3. [illegible]

А. [illegible]

Б. [illegible]

В. [illegible]

Д 65 Захидлаас хүндэтгэлийн үгийг олж, дэвтэртээ тэмдэглээд, утгыг нь тайлбарлана уу. 142,143-р хуудсанд буй толь бичгийг ашиглаарай.

1

2

3

Д 66 Захидлуудын хэлбэр ба үг хэллэгийг ашиглан, ахмад хүнд захидал бичээрэй.

Д 67 3-р захианд “Муу тэнэг журмын нөхөр” гэсний учир юу вэ?

Эхийг уншаад, даалгаврыг гүйцэтгээрэй.

[illegible]

Д 69

[illegible]

Д 68 А. Эхээс I загварт тохирох дөрөв, II загварт тохирох үг нэг байгааг олж бичээрэй.

I	II
Нэр үндэс, язгуур	Идэвхгүй язгуур
+	+
[illegible]	[illegible]
=	=
Үйл үндэс	Үйл үндэс

Б. II загварын дагуу дараах үгсэд "-л" дагавар залгаж бичээрэй.

[illegible]

[illegible]

Д 70 "Отгон" гэдэг үгийг оролцуулан холбоо үг бүтээж, утгыг тайлбарлана уу.

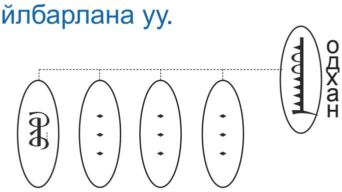

Үндэсний бичигт "Д,С" гийгүүлэгчийн дараа "Х" бичнэ.

"Сэдхил, жидхүл, дасхал, босху" гэсэн үгсийг хөрвүүлээрэй.

МЭДЛЭГ БАТАТГАХ ДАСГАЛ

1. Зөв харгалзуулсан хэсгийг олно уу.

1. 2. 3. 4. 5. 6.

А. Б. В. Г. Д. Е.

А. 1а, 2б, 3в, 4г, 5д Б. 1д, 2в, 3г, 4б, 5а В. 1а, 2г, 3д, 4в, 5б
Г. 1в, 2д, 3г, 4а, 5б Д. 1г, 2а, 3б, 4в, 5д

2. Дараах үгсийг утгатай нь зөв ха харгалзуулаарай.

1. 2. 3. 4.

а. Тус дэм болох
б. Гараар зөөлөн арчих
в. Өсөж торних, том болох
г. Өөрийгөө зөвтгөн үг булаалдан маргах

3. Аль нь төрийн тахилгатай уулсад орохгүй вэ?

А. Б. В. Г.

4. “Бэлд -” гэсэн үг: үндсэнд дагуулах бүлэг нөхцөлийг олж дугуйлаарай.

А. Б. В. Г.

5. Зөв галигласан нь аль вэ?

А. Буцалагсан цаи тани бурам бол
Багугсан айил мини байан бол
Б. Бучалугсан цаи тани бурам бол
Багугсан айил мини байан бол
В. Буцалугсан цаи тани бурум бол
Багугсан аиил мини баиан бол
Г. Буцалугсан цаи тани бурам бол
Багугсан айил мини байан бол

МЭДЛЭГ БАТАТГАХ ДАСГАЛ

6. "Үйл үндэс + байдлын дагавар + цагаар төгсгөх нөхцөл" гэсэн загварт тохирох үгийг олно уу.

А. Б. В. Г. Д.

7. Зөв харгалзуулсан хэсгийг олж тэмдэглээрэй.

1. Билиг оюун — а.
2. Бэлгэ тэм ам/ — б.
3. Бэлэг дурсгал — в.

А. 1а, 2б, 3в Б. 1в, 2б, 3а В. 1б, 2в, 3а Г. 1б, 2а, 3в

8. Буруу бодомжийг олж дугуйлна уу.

А. – , – нөхцөлийг эгшиг үсэг болон зөөлөн дэвсгэр гийгүүлэгчээр төгссөн үгэнд залгана.

Б. Кирил бичгийн үйл үг бүтээх "-л" дагавар үндэсний бичигт – , – гэсэн хоёр өөр хэлбэртэй.

В. – дагаврыг идэвхгүй язгуурт залгаж үйл үг бүтээнэ.

Г. – , – дагаврыг эс тусах үйл үгэнд залгаж, нэр үг бүтээнэ.

Д. Гийгүүлэгчээр төгссөн үйл үндсэнд хувилгагч үсгээр эхэлсэн залгавар залгахдаа гэдсээр холбоно.

Е. – , – нөхцөлийг ямар ч үгэнд шууд залгана.

9. Бүх үг нь үйл үг бүтээх – дагавартай хэсгийг олоорой.

А. бутал-, хагал-, баярла-
Б. хугал-, зоригло-, цоол-
В. усал-, тусал-, нүхэл-
Г. цуул-, задал-, хурдал-

10. "Илэрхийлэл" гэсэн үгийг утгат хэсгээр зөв задалсан нь аль вэ?

А. Б. В. Г. Д.

11. Үйл үгээс нэр үг бүтээх "-уур" дагавраар бүтсэн үг аль нь вэ?

А. урдуур Б. хойгуур В. нүдүүр Г. өмнүүр Д. дэргэдүүр

II

УЛАМЖЛАЛТ МЭДЛЭГ УХААН

Суралцахуйн зорилт:

1. [illegible]
2. [illegible]
3. [illegible]

ᠮᠣᠩᠭᠣᠯ ᠪᠢᠴᠢᠭ

“УЛАМЖЛАЛТ МЭДЛЭГ УХААН” СЭДЭВТ ЭХЭЭС УНШИЖ БИЧИХ

Д 71 Бичил эхүүдийг уншаад, асуултад хариулна уу.

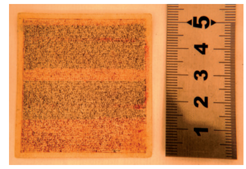

Д 72

[illegible]

Д 73

Уламжлалт сурган хүмүүжүүлэх арга ухаанаас уншаарай.

[illegible]

[illegible]

Д 74

Цэгийн оронд тоог үндэсний бичгээр бичнэ үү.

[illegible]

Д 75

Эхээс цэгийн оронд тохирох үгийг үндэсний бичгээр нөхөөд, А, Б хэсгийг гүйцээж бичээрэй.

Ⓐ ⋮ — гэр . . . . .
⋮ — айраг . . . . .

Ⓑ 1. Бичлэг: . . . .
2. Дуудлага: . . . . . .
3. Утга: . . . .

Монгол зурхайн ухааны талаар уншина уу.

[illegible]

Д 76

[illegible]

Д 77 Дараах үгсийг хичээнгүй бичээд, нүдлэн тогтоогоорой.

[illegible]

Д 78 Загварт тохирсон үгийг олж, утгат хэсгүүдийн байр, утгыг тайлбарла.

Үйл язгуур + үйл үг бүтээх дагавар + нэр үг бүтээх дагавар + үйл үг бүтээх дагавар + Тодотгон холбох нөхцөл

Д 79 Эхэд буй дараах үгсийн төгсгөлийг ажиглаад, доорх маягаар ангилж бичээрэй.

[illegible]

Нэр үгийн төгсгөл нь		Үйл үгийн төгсгөл нь	
(I) Үндсээрээ	(II) Нэр үг бүтээх дагавар	(III) Үндсээрээ	(IV) Үйл үг бүтээх дагавар

Уламжлалт монгол цаг тооллыг харьцуулан уншаарай.

Д 80 Дараах тогтсон хэллэгүүдийг аль цагт тохиохоор нь бодож, цэгийн оронд нөхөөд, дэвтэртээ бичнэ үү.

᠒᠓ · ᠐᠐ – ᠐᠑ · ᠐᠐ | ᠐᠑ · ᠐᠐ – ᠐᠓ · ᠐᠐ | ᠐᠓ · ᠐᠐ – ᠐᠕ · ᠐᠐ | ᠐᠕ · ᠐᠐ – ᠐᠗ · ᠐᠐ | ᠐᠗ · ᠐᠐ – ᠐᠙ · ᠐᠐ | ᠐᠙ · ᠐᠐ – ᠑᠑ · ᠐᠐ | ᠑᠑ · ᠐᠐ – ᠑᠓ · ᠐᠐ | ᠑᠓ · ᠐᠐ – ᠑᠕ · ᠐᠐ | ᠑᠕ · ᠐᠐ – ᠑᠗ · ᠐᠐ | ᠑᠗ · ᠐᠐ – ᠑᠙ · ᠐᠐ | ᠑᠙ · ᠐᠐ – ᠒᠑ · ᠐᠐ | ᠒᠑ · ᠐᠐ – ᠒᠓ · ᠐᠐

Д 81

Д 82 I, II хэсгийг III хэсгийн нөхцөлүүдээр холбон зөв дараалалд оруулж, хоёр мөр зүйр цэцэг үг бүтээн бичнэ үү.

1-р мөр

2-р мөр

Д 83 Монгол цагийг төлөөлөн буй 12 амьтны нэрийг эгшгийн бүтцээр нь ангилан бичээрэй.

Богино эгшигтэй үг	Урт эгшигтэй үг	Хос эгшигтэй үг

Д 84

Гараг эрхсийн монгол нэрийг уншиж бичлэг, утгыг тогтооно уу.

[illegible]

1. Самгарди

Д 85

Эхийг уншаад хүснэгтийг гүйцээж, дэвтэртээ тэмдэглээрэй.

	1	2	3	4	5	6	7
[illegible]	[illegible]	……	……	……	……	[illegible]	……
[illegible]	[illegible]	[illegible]	……	……	……	[illegible]	……

Д 86

Долоон гаргийн нэр орсон ойр дотны хүмүүсийнхээ нэрийг жагсаан, үндэсний бичгээр хичээнгүй бичнэ үү.

Д 87

Галигласан үгсийг цаг хугацаагаар нь дараалуулан, үндэсний бичгээр бичнэ үү.

Сөни, үр, уржидур, өнүдүр, хойитун, нидунун, өрлүгэ, эдүр, оруи, үдэши, маргаши, нөгүгэдүр, өчүгэдүр, уржинун

Цаг уурыг шинжих уламжлалт арга ухаанаас уншаад, нэг минутад уншиж байгаа үгийн тоогоо тогтоогоорой.

[illegible]

6 13 23 31 40 47 55 62 71 79 85 92 100 108 116 125 133 142 149 158 159

Д 88 Монголчууд ан амьтнаар байгаль цаг уурыг хэрхэн шинждэг вэ?

[illegible]

Д 89 [illegible]

Д 90 “Аргал, аргали, аргала-” гэсэн үгсээр холбоо үг бүтээж:

А. Утгыг тайлбарлана уу.

Б. Бичлэгийг нүдлэн тогтоогоорой.

Д 91 Дутуу мөрийг үндсэний бичгээр гүйцээж бичнэ үү.

[illegible]

Уншаад даалгаврыг гүйцэтгээрэй.

[illegible]

Д 92

[illegible]

Д 93 А. Эхээс үг сонгоод, доорх үгсийг оруулан холбоо үг бүтээж, ярилцана уу.

[illegible]

Б. Хэмжээ илэрхийлсэн үгсийг “урт, өндөр, хүнд, хурд, эзлэхүүн” гэсэн 5 зүйлд ангилан хуулж бичээрэй.

Д 94 Галигийг үндэсний бичигт хөрвүүлээд, хичээнгүй бичээрэй.

А. Долуг-а хэмжижү нигэ огтул.
Б. Ах-а-бан алда хүндүлэ, дэгүү-бэн дэлим хүндүлэ.
В. Ланг-ийар олжу, цэн-ийэр гэгэхү

Д 95 Ижил бичлэгтэй үгсийг нүдлэн тогтоогоод, холбоо үгсийг үндэсний бичигт хөрвүүлнэ үү.

Холын бараа, мянган бээр, бараа сүүдэр, түмэн бээр

Д 96

[illegible]

Эхийг анхааралтай уншаад, даалгаврыг гүйцэтгээрэй.

[illegible]

Д 97 Дараах үгсийг цээжээр бичээд, эхээс тулгаж шалгаарай.

А. Мах, сүү, ноос, үс, арьс, шир
Б. Бэлчээр, ус, ургамал, ногоо, газар, өвс
В. Хурга, ишиг, хонь, ямаа, адуу, тэмээ, сарлаг

Д 98 Доорх үгсийг үндэсний бичгээр бичнэ үү.

сан — удмын сан, харах сан, явсан

[illegible]

Д 99 Утгыг тайлбарлаж ярилцаарай.

[illegible]

Унага тамгалах зан үйлээс уншаарай.

[illegible]

Д 100

[illegible]

Д 101

А. Эхэд буй дараах 4 үгийг тохирох загварын дагуу задлаад, бүтээвэрүүдийг нэрлэнэ үү.

[illegible]

I	Нэр язгуур + [illegible]	=	Үйл үндэс
II	Идэвхгүй язгуур + [illegible]	=	Үйл үндэс

Б. II загварыг ашиглан "мултлан, сугалан" гэсэн үгсийг хэрхэн бичсэн дүрмийг тайлбарлаарай.

В. Дараах үгсэд үйл үг бүтээх "-л" дагавар залгаж бичнэ үү.

[illegible]

\+ [illegible]

Монголчуудын хоол хүнс бэлтгэх уламжлалт аргаас уншаарай.

[illegible]

Д 102

[illegible]

Д 103 А. Эхэд буй дараах үгсээс гэдсээр холбож бичсэн 4 үгийг ялгаж, дүрмийг тайлбарлана уу.

[illegible]

Б. Үлдсэн 4 үгийг холбох эгшгийн дүрмээр бичээгүй болохыг нотлон тайлбарлаарай.

Д 104 А. Хичээнгүй хуулж бичнэ үү.

[illegible]

Б. Дээрх хэлц ба зүйр цэцэн үгсийн утгыг тайлбарлаарай.

Эхийг уншаад, даалгаврыг гүйцэтгээрэй.

[illegible]

Д 105

[illegible]

Д 106 А. Галигийг үндэсний бичгээр бичнэ үү.

Өнггэ гаргадаг
Эгүлэн цаган
Өгэхүн цаган
Ө үгэи дөрбэлжин
Табун хуругу-бар дарун-а
Таг дэгэр-э таран-а

Дэгэр-э-бэн денг шир-а
Думда-бан дунг цаган
Доор-а-бан азаи бугурул
Хүнду йэхэтэи идэгэ
Хүнэсү багатаи идэгэ
Йэхэ нагур-ун амта сайихан
Идэхү уугуху-йин чинар нигэ

Б. Оньсогыг тааж, хариуг үндэсний бичгээр бичээд, хэрхэн хийдгийг ярилцаарай.

Д 107 Таван хошуу малын сүү ямар өвчинд тустайг бичнэ үү.

[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	....	....	....	....

Эхийг уншаад, даалгаврыг гүйцэтгээрэй.

[illegible]

Д 108

[illegible]

Сөд. Эмийн ургамал

Д 109 Дараах үгсийг цээжээр бичээрэй.

алирс, аньс, нарс, царс, монос, хус, гүйлс, бүйлс	зээргэнэ, гичгэнэ, бөөрөлзгөнө, чацаргана, улаалзгана, харгана, долоогоно, гүзээлзгэнэ
[illegible] — *Мод жимсний нэр -су/-сү төгсгөлтэй байдаг.*	[illegible] — *Ургамал жимсний нэр бүтээнэ.*

Д 110 Эхээс загварт тохирсон үгийг олж, утгат хэсгүүдийн байр, утгыг тайлбарлаарай.

Нэр үндэс + Үйл үг бүтээх дагавар + Нэр үг бүтээх дагавар + Заахын тийн ялгал “[illegible]”

Байгалиа хамгаалах уламжлалт аргаас уншаад, унших хурдаа тодорхойлно уу.

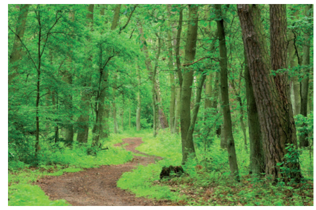

Д 111

8 17 26 37 49 56 65 75 84 93 102 112 121 131 138 142

Д 112

А. Дараах үгсийг ажиглаад, цэгийн оронд тохирох 3 үгийг эхээс олж бичээрэй.

Б. Үг тус бүрээр холбоо үг бүтээн ярилцана уу.

В. Үг тус бүрд "ямар?", "юу?" гэсэн асуулт тавьж, аль үгсийн аймагт хамаарахыг олоорой.

Г. ба дагаврыг ямар язгуур (үндэс)-т залгадаг дүрэмтэйг хэлнэ үү.

Д 113

Эхээс "мод" хэмээх үг орсон холбоо үгсийг түүж дэвтэртээ бичээрэй.

удган мод

шүтээн мод

Эхийг анхааралтай уншиж, үгсийн бичлэгийг нүдлэн тогтоогоорой.

[illegible]

Д 114 [illegible]

[illegible]

Д 115 Дараах үгсийг цээжээр бичээд, эхээс тулгаж шалгаарай.

ой, хээр, тал, говь, уул, бэл, нуруу, толгод, энгэр, нутаг

Д 116 А. Эхэд буй дараах үгсээс үйл үг бүтээх “-ла⁴” дагавартай үгсийг ялгаж бичнэ үү.

[illegible]

Б. Дээрх “-ла⁴” дагаврыг нэр, үйл язгуур (үндэс)-ын алинд залгасныг тодорхойлоорой.

Монгол дархны арга ухаанаас уншина уу.

Д 117

[illegible]

Д 118 А. Тодруулсан өгүүлбэрийг кирилл бичигт хөрвүүлнэ үү.

Б. Монгол дархны аргуудыг тайлбарлан ярилцаарай.

В. Тодруулсан өгүүлбэрт буй тодотгон холбохын “-х” нөхцөлтэй үгсийг үндсэнд хэрхэн залгаснаар нь ангилан ялгаж дэвтэртээ бичнэ үү.

Д 119 Холбоо үгийг цэгийн оронд нөхөж бичээрэй.

[illegible]

Д 120 Эхээс загварт тохирсон үг олж, бүтээвэрүүдийн байр, утгыг нэрлээрэй.

Идэвхгүй язгуур + Үйл үг бүтээх дагавар + Нэр үг бүтээх дагавар + Үйл үг бүтээх дагавар + Тодотгон холбох нөхцөл

Монголын уламжлалт уран баримлын арга ухаанаас уншаарай.

Д 121

[illegible]

[illegible]

Д 122 Дараах үгсийг уламжлалт уран баримлын аль төрөлд хамаарахаар нь ангилан үндэсний бичгээр бичээрэй.

1. Сэйилбүри **2. Шугумал** **3. Хөгэгэмэл**

хонгхуйилг-а-, шугу-, хүрийэлэ-, тобуйилг-а-, дабхурла-, цогул-, хөгэгэ-, нага-, ухху-, сэйил-

Д 123 - [illegible] ба - [illegible] дагаврын аль тохирохыг дараах үйл язгуур, үндсүүдэд залгаж бичээд, тус хоёр дагавар утгын ямар ялгаатайг хэлнэ үү.

[illegible]

Монголын уламжлалт оёж хатгах арга ухаанаас уншаарай.

Д 124

⑨ [illegible]

[illegible]

Д 125 Зөв харгалзуулаарай.

① [illegible] ② [illegible] ③ [illegible] ④ [illegible] ⑤ [illegible]

А [illegible] Б [illegible] В [illegible] Г [illegible] Д [illegible]

Д 126 Эхэд бусдаар үйлдүүлэхийн - [illegible] / - [illegible] дагавартай 9 үг байгааг олж, дүрмийг тайлбарлана уу.

МЭДЛЭГ БАТАТГАХ ДАСГАЛ

1. Зөв харгалзуулсан хэсгийг олно уу.

1. 2. 3. 4. 5.

А. Б. В. Г. Д.

А. 1а, 2б, 3в, 4г, 5д
Б. 1д, 2в, 3а, 4б, 5г
В. 1г, 2в, 3д, 4б, 5а
Г. 1в, 2д, 3г, 4а, 5б
Д. 1г, 2а, 3д, 4б, 5в

2. Дараах үгсийг утгатай нь зөв харгалзуулаарай.

1. 2. 3. 4.

А. Юмыг залгуулан ойр ойр хатгаж нягт оёх
Б. Юмыг тэлж уужим болгох, хэв янзыг нь олох
В. Бичиг, зураг мэтийг хатуу зүйл дээр ухаж урлах
Г. Давхар, зузаан эд юмыг хол хол гүйлгэн оёх

3. Тусах үйл үг бүтээх – дагаврыг аль хэсэгт залгах вэ?

А. Б. В. Г.

4. “Үйлд-” гэсэн үгэнд дагуулах бүлэг нөхцөлийг олж дугуйлаарай.

А. Б. В. Г.

5. Зөв галигласан нь аль вэ?

А. Мал магу-бан сэзин-э
Малагаи тологаи-бан дарун-а
Б. Мал магу-бан сэжин-э
Малагай толугай-бан дарун-а
В. Мал магу-бан сажин-а
Малагаи толугай-бан тарун-а
Г. Мал магу-бан сэжинэ
Малагаи тологай-бан дарун-а

МЭДЛЭГ БАТАТГАХ ДАСГАЛ

6. "Үйл язгуур + хэвийн дагавар + байдлын дагавар + биеэр төгсгөх нөхцөл" гэсэн з агварт тохирох үгийг олно уу.

А. Б. В. Г. Д.

7. Зөв харгалзуулсан хэсгийг олж тэмдэглэ эрэй .

1. а. Үр хүүхэд
2. б. Үүр цайх
3. в. Өр зээл
4. г. Үрж дуусга

А. 1а, 2б, 3в, 4г Б. 1б, 2г, 3б, 4а В. 1г, 2в, 3а, 4б
Г. 1в, 2г, 3б, 4а Д. 1в, 2б, 3а, 4г

8. Буруу бодомжийг олж дугуйлна уу.

А. Олноор үйлдэх байдлын – · – дагаврыг хатуу дэвсгэр үсгээр төгссөн үгэнд эр, эмийг харгалзан залгана.

Б. – дагаврыг эгшиг болон гийгүүлэгчээр төгссөн үгэнд эр, эмийг харгалзан залгаж үйлээс нэр үг бүтээнэ.

В. Идэвхгүй язгуурт – дагаврыг залгаж үйл үг бүтээнэ.

Г. Чиглэхийн тийн ялгалд гэсэн хувилбар байдаггүй.

Д. Бусдаар үйлдүүлэх хэвийн "-уул^2" дагаврыг үндэсний бичигт гэж – · – бичнэ.

Е. – · – дагавар залган ургамал, жимсний нэр бүтээж болно.

9. гэсэн холбоо үг йн хэмээх үгийг утгат хэсгээр зөв задалсан хэсгийг олоорой.

А. + + Б. + + В. + Г. + +

10. Үйл үг бүтээх – дагаврыг аль хэсг ийн бүх үгэнд залгах вэ?

А. Б. В. Г. Д.

III

ШИНЖЛЭХ УХААН, ТАНИН МЭДЭХҮЙ

Суралцахуйн зорилт:

1.

2.

3.

“ШИНЖЛЭХ УХААН, ТАНИН МЭДЭХҮЙ” СЭДЭВТ ЭХЭЭС УНШИЖ БИЧИХ

Дурсамжийг өөртөө унших уншлагаар уншина уу.

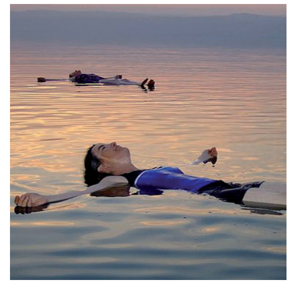

Д 127

[illegible]

① [illegible] ?

② [illegible] ?

[illegible]

Д 128

Үндэсний бичигт “Н” гийгүүлэгчээр төгссөн үйл үг 4 байдаг.

Үүнд: ① ᠬᠠᠨ (хана-) ② ᠲᠤᠨ (туна-) ③ ᠴᠢᠨ (чинэ-) ④ ? (......?)

А. Дөрөв дэх нь ямар үг вэ? Нөхцөлдүүлэн холбохын “-н” нөхцөлтэй тухайн үгийг эхээс олж бичнэ үү.

Б. Дээрх дөрвөн үгэнд доорх нөхцөлүүдийн алийг залгах вэ? Яагаад?

[illegible] + [illegible]

Д 129 Эхээс "Хатуу дэвсгэр + чу/чү" загварт тохирох үг хоёрыг олж, тус дүрмээр дараах үгсийг хувилган бичнэ үү.

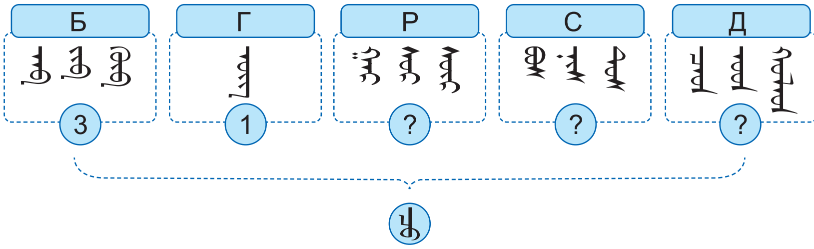

Д 130 А. Эхэд буй дараах 6 үгээс холбох эгшгийн дүрмээр бичсэн 3 үгийг олж, бүтцээр задална уу.

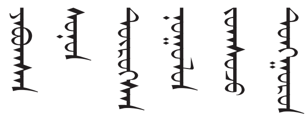

Б. Дээрх үндсүүдэд дараах нөхцөлүүдийг залгаж бичээрэй.

Д 131 Эхээс эсрэг утгатай үгийг олж, цэгийн оронд нөхөж бичнэ үү.

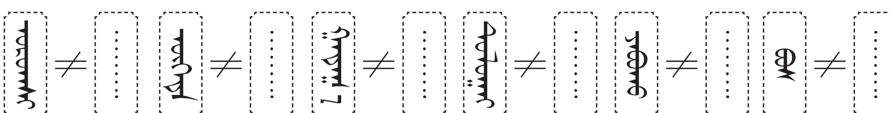

Д 132 Ижил бичлэгтэй үгийг эхээс олж, цэгийн оронд тайлбар бичээрэй.

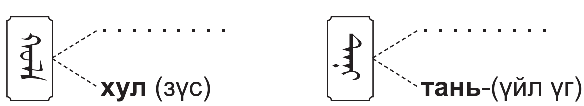

Д 133 Эхэд буй дараах хоёр язгуураас шинэ үг бүтээж, үндэсний бичгээр бичээрэй.

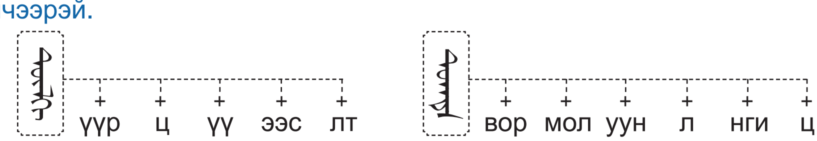

Эхийг уншаарай.

Палестин

Д 134

Д 135

Дараах холбоо үгсийг ашиглан эхийн утгыг тайлбарлаж ярина уу.

1 → 2 → 3 → 4 → 5

Д 136

Галигийг үндэсний бичигт хөрвүүлээд, агуулгыг нь дээрх эхтэй холбон тайлбарлаарай.

Тахийан-у өндэгэ цэнггэг усун дотур-а жибдэг атал-а дабусутаи усун дотур-а хиху-дү хөббүн гардаг.

Д 137 Эхэд буй “хөв, жив” гэсэн хоёр үгийг хувилган бичээрэй.

САНАМЖ
“Хөв, жив” гэсэн хоёр үндсэнд хувилгагч үсгээр эхэлсэн залгавар (дагавар, нөхцөл) залгахад ᠣ үеэр холбоно.

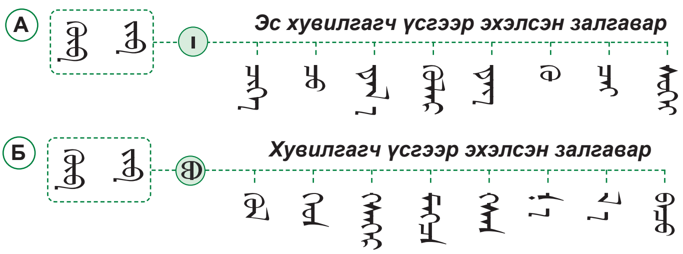

Д 138 “Хөвүүлдэг, олноо” гэсэн үгсийг утгат хэсгээр задалж, зөв бичих дүрмийг тайлбарлана уу.

Д 139 Эхээс ижил бичлэгтэй үгийг нөхөж, холбоо үг бүтээгээд утгыг ярилцаарай.

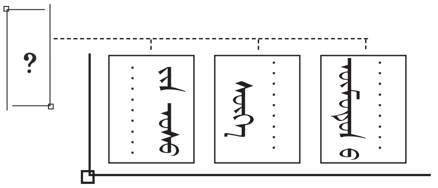

Д 140 Эхэд буй “ус” хэмээх язгуураас шинэ үг бүтээж, үндэсний бичгээр бичээрэй.

ус + л + гаа; ус + л + лт; ус + ж + уул; ус + т; ус + тай; ус + ч; ус + чин

Д 141 А. Эхүүдийг харьцуулан уншаарай.

Б. Нэгдүгээр эхийг үндэсний бичигт хөрвүүлэн хичээнгүй бичнэ үү.

I

Монгол орны хамгийн гүн нуур

Хөвсгөл нуур Монгол орны хамгийн гүн нуур юм. Түүний гүн нь 267 метр бөгөөд 50 метр хүртэлх гүнд нуурын амьдрал зонхилж, 200 метрээс цааших гүнд мөнхийн харанхуй байдаг.

II

“Хүчилтөрөгчийн эрэлд” эхийг уншаарай.

Гемоглобин

“Олон” ба “удаа” гэсэн хоёр үгээс бүтжээ.

Д 142

Д 143 Үндэсний бичигт хөрвүүлэн бичээрэй.

Хүчүлтөрүгчи байигали дэгэр-э хамуг-ун өргэн тархагсан элемент бөгэд агар-ун эзэлэхүн-ү 21 хуби-йи эзэлэдэг. Дэлэхэи дэгэр-э хүчүлтөрүгчи йэхэбчилэн бусуд элемент-үд-тэи ион-у эсэбэл ковалент холбуг-а-бар холбугдан орушин-а.

Д 144 Загварт тохирсон үг гурвыг олж бичээд, утгат хэсгүүдийн байр, утгыг ярилцана уу.

Үйл язгуур + Нэр үг бүтээх дагавар + Үйл үг бүтээх дагавар + Зэрэгцэн холбох нөхцөл / Тодотгон холбох нөхцөл

Д 145 “Тайлбарлаж, түүнийгээ” гэсэн үгсийг утгат хэсгээр задалж, зөв бичих дүрмийг тайлбарлаарай.

Д 146 А. Доорх загваруудыг ажиглаад, учрыг тайлбарлаж ярилцана уу.

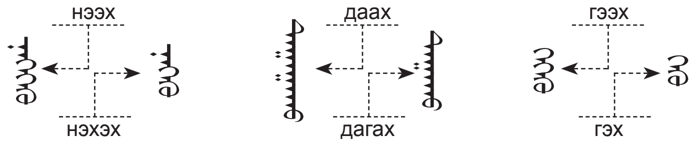

Б. Цэгийн оронд тохирох үгсийг нөхөж бичээрэй.

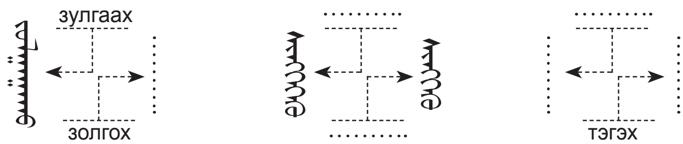

Д 147 А. Эхэд буй дараах үгсийг хичээнгүй бичээд, нүдлэн тогтооно уу.

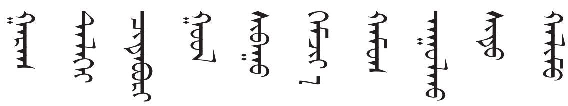

Б. Дээрх үгсийг тоо, тийн ялгал, хамаатуулахын нөхцөлөөр хувилгаж бичээрэй.

Д 148 Эхэд буй “дийл-, тэжээ-, чад-, сур-” гэсэн үндсүүдийг, нөхцөлдүүлэн холбох нөхцөлөөр хувилгана уу.

Д 149 А. Үндэсний бичигт хөрвүүлэн бичнэ үү.

> **Йамар шибагу хошигу-бар-ийан үнүрлэдэг буи?**
> Шин-э Зеланд-ун киви гэдэг шибагу хошигун-у-бан үзүгүр-тү нүхэ-тэи. Киви газар шингшилэн шибажи хорухаи олжу илэрэгүлүгэд урту хошигу-бар-ийан газар сэндэчин барижу идэдэг.

Б. Гадаад үгсийг зөв бичсэнийг сонгоод, үндэслэлээ тайлбарлаарай.

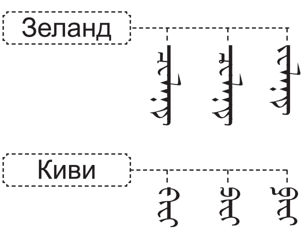

Д 150 Ижил бичлэгтэй үгсээр холбоо үг бүтээж бичээрэй.

“Амьд гэрэл” эхийг уншаад, асуултад хариулаарай.

Д 151

Д 152 Үгсийг зөв харгалзуулан холбоо үг бүтээж бичнэ үү.

1 2 3 4

А Б В Г

Д 153 Дараах үгсийг үндэсний бичгээр цээжээр бичээрэй.

Йапон, бразил, арми, офицер, денглү, чидэнг, ла

Д 154 Эхээс ижил бичлэгтэй үгийг нь олоод, цэгийн оронд тайлбар бичнэ үү.

. . . .

мөх- (мөхөх-)

Д 155 А. I загварын дагуу эс тусах үйл үг бүтээж бичнэ үү.

I								
Идэвхгүй язгуур	нугу	тасу	бута	эмтэ	цөмү	бица	сэтэ	зада
+	+	+	+	+	+	+	+	+
“-ра/-рэ” дагавар	ᠷᠠ	ᠷᠠ	ᠷᠠ	ᠷᠠ	ᠷᠠ	ᠷᠠ	ᠷᠠ	ᠷᠠ
=	=	=	=	=	=	=	=	=
Эс тусах үйл үг	?	?	?	?	?	?	?	?

Б. II загварын дагуу бүтсэн үгийг эхээс олж бичээд, бүтээврүүдийг нэрлээрэй.

II		
Идэвхтэй язгуур	илэ	....
+	+	+
“-ра/-рэ” дагавар	ᠷᠠ	ᠷᠠ
=	=	=
Эс тусах үйл үг	?	?

Д 156 Эхүүдийг уншаарай.

Нүд яаж юм хардаг вэ?

[illegible]

Амьтны нүд харанхуйд яагаад гялалздаг вэ?

[illegible]

Д 157 А. Дээрх эхүүдэд буй кириллээр бичсэн “ойлт, ойлгодог” гэсэн хоёр үгийн язгуур нь аль вэ?

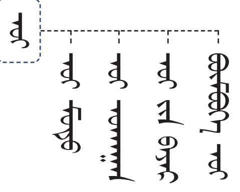

Б. “Ойлгодог” гэсэн үг үндэсний бичигт хоёр өөр хэлбэрээр илэрнэ. Бүтцээр задалсныг харьцуулан ажиглаад, бүтээврүүдийг нэрлэнэ үү.

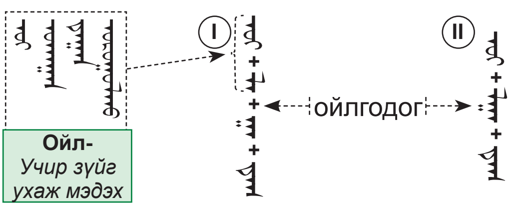

В. Эхүүдэд кириллээр бичсэн үгсийг үндэсний бичгээр бичээд тайлбарлана уу.

[illegible]

Эхийг анхааралтай уншина уу.

[illegible]

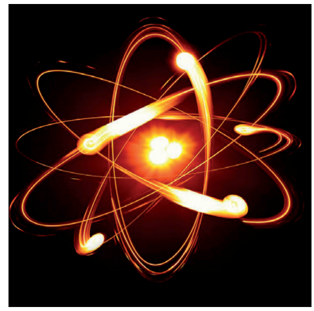

Уильям Жилберт

Д 158

[illegible]

Д 159 А. Эхэд буй дараах нэрсийг хэрхэн унших вэ? Яагаад?

[illegible] → Соккар / Суккар

[illegible] → Палес / Фалес

[illegible] → Миледский / Милетский

Б. Дараах үгсийг үндэсний бичгээр яагаад ингэж бичдэгийн учрыг тайлбарлана уу.

[illegible] → Станц (Кирилл бичиг) / ....?

[illegible] → Европ (Кирилл бичиг) / ....?

[illegible] → Грек (Кирилл бичиг) / ....?

Д 160 Эхээс эсрэг утгатай үгсийг олоод, цэгийн оронд нөхөж дэвтэртээ бичээрэй.

[illegible] ≠ ...... [illegible] ≠ ...... [illegible] ≠ ...... [illegible] ≠ ...... [illegible] ≠ ......

Д 161 А. Эхэд буй “хэлтэрхий” гэсэн үгийг бүтцээр хэрхэн задалсныг ажиглаад, хувьслыг тодорхойлоорой.

Б. Зөв дараалалд оруулж дүрмийн тодорхойлолт бичнэ үү.

В. Дараах үйл үгсэд << - ... , - ... >> дагавар залгаж бичээрэй.

Д 162 Эхэд буй дараах дагавар, нөхцөлүүдийн хувилбарыг бичнэ үү.

Д 163 А. Дараах үгсийн утгыг ярилцаад, яагаад нэг язгууртай байгааг хэлээрэй.

Б. Эдгээр үгтэй нэг язгууртай үгийг эхээс олж, цэгийн оронд нөхөж дэвтэртээ бичнэ үү.

Д 164 Дүрс ялган бичдэг үгсийг нүдлэн тогтоогоорой.

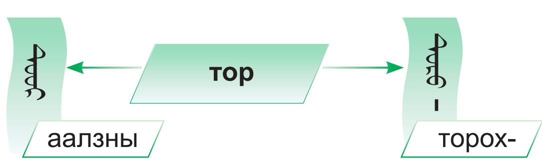

Эхийг уншаад, асуултад хариулаарай.

ᠴᠠᠬᠢᠯᠭᠠᠨ ᠮᠣᠭᠠᠢ ᠵᠢᠭᠠᠰᠤ

[illegible]

Д 165

[illegible]

Д 166 А. Доорх холбоо үгсийг дэвтэртээ хичээнгүй хуулж бичээд, утгыг ярилцана уу.

[illegible]

Б. Үгсийн нэгдүгээр үеийг ажиглаад, цэгийн оронд тохирох холбоо үгийг эхээс олж бичээрэй.

Д 167 Эсрэг утгатай үгсийг эхээс олж бичээрэй.

[illegible] ≠ …… [illegible] ≠ …… [illegible] ≠ …… [illegible] ≠ …… [illegible] ≠ ……

Д 168 А. Эхэд “аймшигтай” гэсэн үгийг хэрхэн бичив? Энэ үгийг бүтцээр зөв задалсан нь аль вэ?

Ⓐ Ⓑ Ⓥ Ⓖ

аймшиг
айх
аянга

Энэ 3 үг яагаад нэг язгууртай байна вэ?

Б. Хүснэгтийн А, Б баганыг харьцуулж ялгааг олоод, дүрмийг тайлбарлаарай.

Ⓐ **Хамтрахын тийн ялгалын “-тай³” нөхцөл**		Ⓑ **Тэмдэг нэр бүтээх “-тай³” дагавар**	
①		①	
② **Асуулт:** *Хэнтэй? Юутай?*		② **Асуулт:** *Ямар?*	
③ Тэмдэг нэр бүтээх “-хан⁴” дагавар залгаж болохгүй.	сайнтайхан нартайхан хүнтэйхэн ✗ аавтайхан ахтайхан	③ Тэмдэг нэр бүтээх “-хан⁴” дагавар залгаж болно.	*дуутайхан* *цуутайхан* *хүчтэйхэн* ✓ *тухтайхан* *тавтайхан*

Д 169 Эхэд буй “хүч, гүй-” гэсэн язгуураас шинэ үг бүтээж, үндэсний бичгээр бичээрэй.

дэл т тэн рхэг л-

+ дэл + мэг + лт + гч + мтгий

Д 170 Эхийг уншина уу.

Эхийг уншаад утгыг ярилцаарай.

Д 171

Д 172 А. Цэгийн оронд тохирох үгийг эхээс олж, нөхөөд холбоо үг бүтээгээрэй.

Б. Холбоо үгсийг ашиглан эхийн утгыг тайлбарлаж ярина уу.

Д 173 Галигийг үндэсний бичигт буулгаад, эхийн утгатай тохирохыг нь сонгоно уу.

А. Нигур-ийан гэгэбэл, нэр-э-бэн гэгэн-э
Б. Хубитаи хүмүн, хур-а боруган-ийар
В. Дэм дэм-дэгэн, дэгэсү эрчин-дэгэн
Г. Загун имаган-ду, жиран ухун-а

Д 174 “Далай руугаа, ирцгээдэг” гэсэн үгсийг утгат хэсгээр задалж, зөв бичих дүрмийг тайлбарлана уу.

Д 175 Эхэд орон байр, зүг чиг заасан нэр давхардсан тоогоор 10 байгааг олж, хичээнгүй бичнэ үү.

Д 176 Эхээс эсрэг утгатай үгсийг олоод, цэгийн оронд нөхөж, дэвтэртээ бичээрэй.

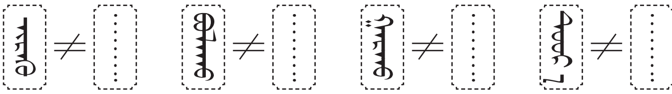

Д 177 А. Дараах үгсэд тохирох бүтээврийг залгаж (дагуулж) бичээрэй.

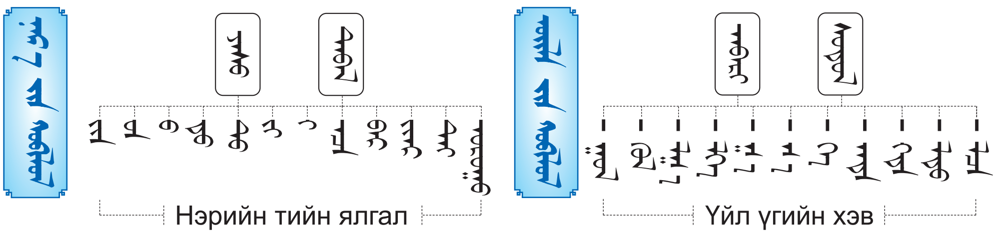

Б. Хэрхэн бичсэн дүрмийг тайлбарлана уу.

Д 178 Эхээс ижил бичлэгтэй үгийг нь олоод, цэгийн оронд тайлбар бичнэ үү.

Д 179 Эхээс загварт тохирсон үг олж, зөв бичих дүрмийг тайлбарлаарай.

Үйл язгуур + хэвийн дагавар + Тодотгон холбох нөхцөл + Өгөх оршихын тийн ялгал + Эзэнд хамаатуулах нөхцөл

Д 180 Эхээс "ухах" (нүх)-ыг яаж бичдэгийг мэдээд, "ухаж мэдэх, ухаж орох" гэсэн холбоо үгсийг үндэсний бичгээр бичнэ үү.

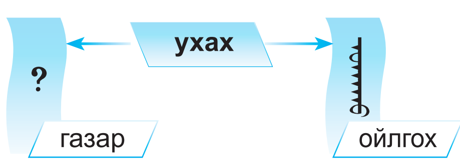

Д 181

[illegible]

“Үстэй мэлхий” эхийг уншаарай.

ᠦᠰᠦᠲᠡᠢ ᠮᠡᠯᠡᠬᠡᠢ

[illegible] (Габон) [illegible]

Д 182 Зүйр цэцэг үгсийг хичээнгүй хуулж бичээд, утгыг тайлбарлаж цээжлээрэй.

[illegible]

Д 183 Эхэд буй “тойрог” хэмээх үгтэй ижил загвараар үүссэн үгсийг цэгийн оронд нөхөж бичээд, утгын ялгааг ярилцана уу.

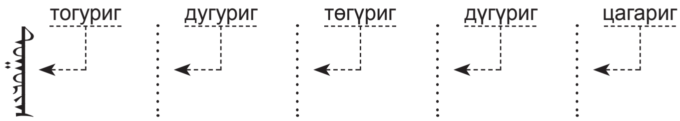

Д 184 Эхэд буй “тэр, бол” хэмээх хоёр үгтэй ижил бичих үгийг олж, цэгийн оронд тайлбар бичээрэй.

Д 185 А. Эхэд буй “амьсгалдаг” гэсэн үгийн кирилл бичгийн хэлбэрийг үндэсний бичгийн баримтад тулгуурлан, бүтцээр задалж тайлбарлаарай.

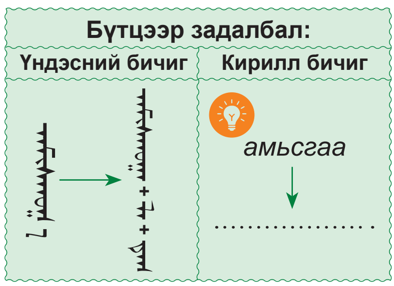

Б. “Амьсгалах, амьсгаалах” гэсэн хоёр үгийг үндэсний бичгээр бичээд, ижил ба ялгаатай талыг хэлнэ үү.

Д 186 А. Эхээс “үүрэг” хэмээх үгийг олж, бүтцээр задлаад, утгат хэсгүүдийг нэрлэнэ үү.

Б. Цэгийн оронд тохирох хэлбэрийг нөхөж бичээрэй.

1. Бичлэг: . . . .
2. Дуудлага: . . . . . .
3. Утга: . . . .

Д 187 Загварт тохирсон үг олж, бүтээврүүдийн байр, утгыг ярилцаарай.

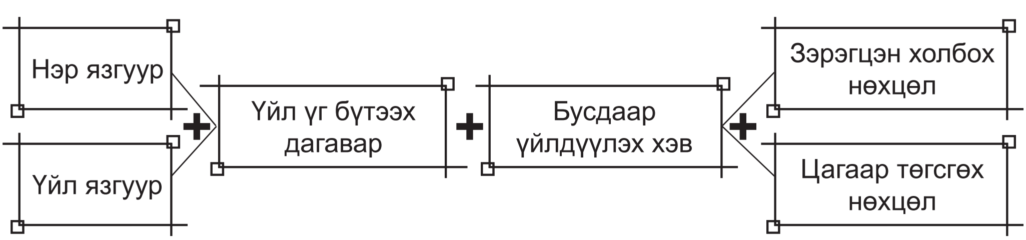

Эхийг уншиж, уншлагын хурдаа тодорхойлоод, даалгаврыг гүйцэтгээрэй.

Д 188

[illegible]

[illegible]

10 19 28 31 41 53 64 74 81 92 100 109 119 131 135

Д 189 А. Эхийн агуулгад байгаа зүйлсийг сонгоод, дэвтэртээ хуулж бичнэ үү.

[illegible]

Б. Бичсэн үгсээ учир зүйн зөв дараалалд оруулан түлхүүр үг болгож, эхийн утгыг товчилж ярина уу.

Д 190 Зүйр цэцэг үгсийг хичээнгүй хуулж бичээд, утга дүйхээр нь харгалзуулан тайлбарлаж цээжлээрэй.

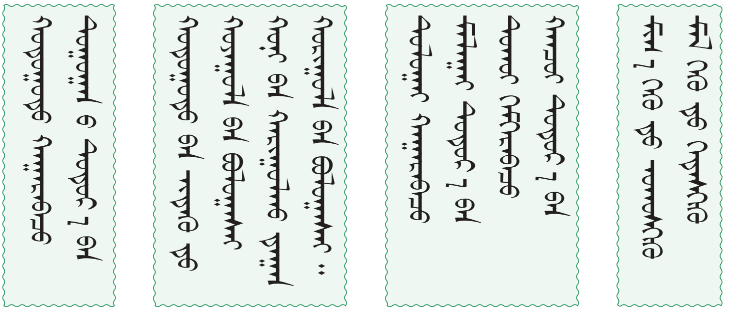

Д 191 А. Дараах үгсийг холбоо үгтэй нь зөв харгалзуулаад, дэвтэртээ хуулж бичнэ үү.

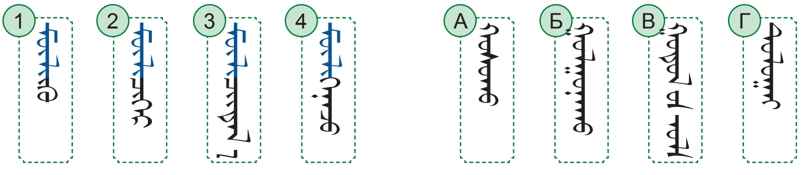

Б. Дээрх 4 үгийн тодруулсан язгуур ямар утгатай байна вэ? Ийм утгатай язгуур бүхий 5 дахь үгийг эхээс олж бичээрэй.

В. “Мөс” гэдэг үгийн язгуурт доорх үгстэй нийтлэг ямар зүйл байна вэ?

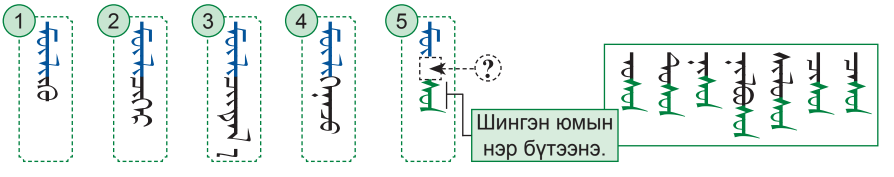

Г. “Мөс” гэдэг үгийн язгуур ба дагаврын утгад тулгуурлан гарлыг нь тодорхойлоорой.

Д 192 Холбоо үг бүтээж, утгыг ярилцана уу.

Д 193 Үндэсний бичигт хөрвүүлээрэй.

Монголын жигүүртнээс хамгийн өндөрт нисдэг шувуу бол ёл юм. Ёл 7500 метр өндөрт нисэж чадна. Ер нь ихэнх шувуу дунджаар 400 метр орчимд нисдэг бөгөөд 1000 метрээс дээш бараг гардаггүй.

Ихэнх жижиг шувуу цагт 30-50 км нисдэг бол бүргэд цагт 190 км нисдэг. (Монгол нууцын хэлхээ)

Эхийг уншаад, даалгаврыг гүйцэтгээрэй.

Д 194

Д 195 Ямар амьтан, юугаар хооллодог болохыг эхэд хэрхэн өгүүлэв? Оньсогыг хуулж бичээд, тааж тохируулаарай.

1

2

3

А

Б

В

Д 196 Эхэд буй кириллээр бичсэн үгсийг үндэсний бичигт хөрвүүлнэ үү.

Ямар — Тэмдэг нэр бүтээх дагаврыг хамт бичдэг.

Юутай? — Хамтрахын тийн ялгалын нөхцөлийг салангид бичнэ.

дуртай	хүнс
шимтэй	ногоо
тэжээлтэй	ногоо
эвтэйхэн	хийх

Д 197 Загварт тохирсон үгсийг олж, залгавар бүтээврүүдийг цээжлээрэй.

Нэр язгуур — Үйл үг бүтээх дагавар — Далимдан холбох нөхцөл / Цагаар төгсгөх нөхцөл / Тодотгон холбох нөхцөл

Д 198 Эхүүдийг уншина уу.

Тус хоёр үгийн гарлыг тодорхойлоорой.

а ~~рба~~ га + лжи

арбага + на + р

Олон хөлт амьтны нэр бүтээнэ.

ширгу + лжи

шургa

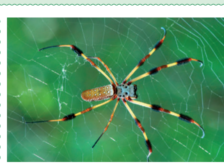

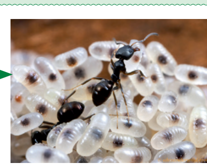

Эхийг уншаад, даалгаврыг гүйцэтгэнэ үү.

[illegible]

Д 199

[illegible]

Д 200 А. Цэгийн оронд тохирох нэр үгийг эхээс нөхөж бичээрэй.

юу	юуг	юу	юу	юу	юуг	юу
……… [illegible]	……… [illegible]	……… [illegible]	……… [illegible]	……… [illegible]	……… [illegible]	……… [illegible]

Б. Дээрх холбоо үгсэд тулгуурлан эхийн утгыг товчилж ярина уу.

Д 201 Эхээс үг давтаж үүссэн холбоо үг 3-ыг олж бичээрэй.

Д 202

А. Үндэсний бичгээр бичсэн үгсийн утгын төстэй ба ялгаатай талыг харьцуулан ярилцана уу.

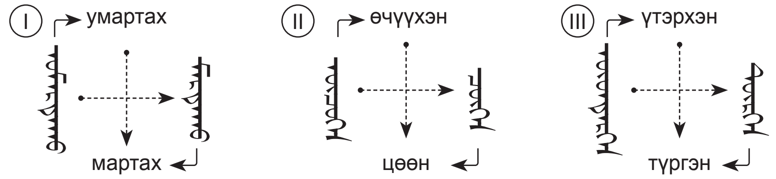

Б. I, II, III загварыг ажиглаад, үгс хэрхэн хувьссаныг тайлбарлаарай.

В. IV загварт буй цэгийн оронд тохирох үгийг эхээс олж бичээд, “оногдох” гэсэн үг хэрхэн хувьссаныг хэлнэ үү.

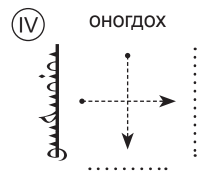

Д 203

А. Эхэд буй “загас” гэдэг үгийн язгуур ямар утгатай вэ? Дараах үгсийн язгууртай харьцуулан хэлээрэй.

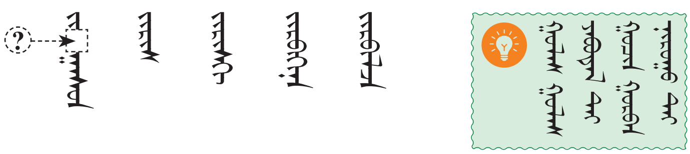

Б. Доорх үгсийн язгуур ямар утгатай байна вэ?

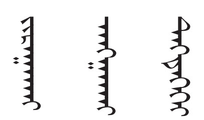

В. Тус 3 үгэнд буй дагаврууд бол цөм нэг утгатай. Тэр ямар утга вэ?

Г. Дээрх үгсийн язгуур ба дагаврын утгыг нийлүүлэн ойлговол?

Д 204

А. Тодруулсан үгтэй дуудлага ижил, бичлэг өөр үгсийг нөхөж бичээд нүдлэн тогтооно уу.

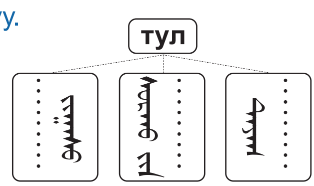

Б. “Тулын эрүү, эрүүгийн хууль” хэмээх үгсийг үндэсний бичигт хөрвүүлэн бичнэ үү.

Д 205

Загварт тохирох үгийг олж, зөв бичих дүрмийг тайлбарлаарай.

Тэмдэг нэр + үйл үг бүтээх дагавар + Тодотгон холбох нөхцөл

МЭДЛЭГ БАТАТГАХ ДАСГАЛ

1. Зөв харгалзуулсан хэсгийг олно уу.

1. –
2. –
3. –
4. –
5. –

а. Нөхцөлдүүлэн холбох нөхцөл
б. Хэвийн дагавар
в. Байдлын дагавар
г. Үйлээс нэр үг бүтээх дагавар
д. Тодотгон холбох нөхцөл

А. 1б, 2а, 3д, 4в, 5г Б. 1а, 2б, 3в, 4г, 5д В. 1в, 2д, 3а, 4г, 5б
Г. 1б, 2д, 3а, 4г, 5в Д. 1г, 2в, 3д, 4б, 5а

2. “Таварцаглах” гэсэн үгийн утгын тайлбарыг олоорой.

А. Ямар нэг зүйлийг хүчтэй цохин унагах
Б. Юманд торж, тээглэн унах
В. Хурдан гүйж гарах
Г. Саад дээгүүр үсрэх
Д. Юман дээгүүр харайх

3. Бүтэц, дараалплыг ажиглаад цэгийн оронд тохирох үгийг олоорой.

....

А. байшинтай
Б. хөөртэй
В. зоригтой
Г. хайртай
Д. зовиуртай

4. “Бос-” гэсэн үгэнд дагуулах бүлэг нөхцөлийг олж дугуйлаарай.

А. Б. В. Г.

5. Зөв галигласан нь аль вэ?

А. Эрдэм-үн дэгэду эб
Эрхэм-үн дэгэду эх
Б. Эрдим-үн дэгэду эб
Эрхэм-үн дэгэду эхэ
В. Эрдэм-үн дэгэду эб
Эрхим-үн дэгэду эхэ
Г. Эрдэм-үн дэгэду эб
Эрхим-үн дэгэду эхи

6. “Нэр язгуур + үйл үг бүтээх дагавар + хэвийн дагавар + байдлын дагавар” гэсэн загварт тохирох үгийг олно уу.

А. Б. В. Г. Д.

МЭДЛЭГ БАТАТГАХ ДАСГАЛ

7. Зөв харгалзуулсан хэсгийг олж тэмдэглээрэй.

1\. а. Тээрэм

2\. б. Дээрэм

3\. в. эрх үүрэг

4\. г. ачаагаа үүрэг

5\. д. аалзны тор

6\. е. Торж унах

А. 1а, 2б, 3в, 4г, 5д, 6е Б. 1б, 2а, 3в, 4г, 5е, 6д

В. 1а, 2б, 3г, 4в, 5д, 6е Г. 1б, 2а, 3г, 4в, 5д, 6е

8. Зөв бодомжийг олж тэмдэглэнэ үү.

А. төгсгөлтэй эс тусах үйл үгэнд дагаврыг залгахдаа үгийн төгсгөлийн эгшгийг гээхгүй бичнэ.

Б. Үндэсний бичигт “Н” гийгүүлэгчээр төгссөн “хана-, туна-, чинэ-” гэсэн гурван л үйл үг байдаг.

В. хөв-, жив- гэсэн үйл язгуурт хувилах үсгээр эхэлсэн залгавар залгахдаа гэдсээр холбоно.

Г. Нэр язгуураас үйл үг бүтээх “-д” дагаврыг “-ду”, “-да” гэсэн хоёр хувилбараар бичнэ.

Д. Гадаад үгэнд орсон У эгшгийг үгийн эхэнд шилбэтэй, үгийн дунд шилбэгүй бичнэ.

Е. Хамтрахын тийн ялгалын “-тай²” нөхцөлийг өмнөх үгээс нь саланги бичээд “Ямар?” гэсэн асуулт тавина.

9. “Хатуу дэвсгэр + чу/чү” загварт тохирох үгийг олоорой.

А. Б. В. Г.

10. “Хөвүүлдэг” гэсэн үгийг утгат хэсгээр зөв задалсан хэсэг аль нь вэ?

А. Б. В. Г. Д.

11. Зөв хувилгасан бүлэг үгс аль нь вэ?

А. Б. В.

ДАСГАЛ ДААЛГАВАРТ ХЭРЭГЛЭХ ҮГСИЙН ТОЛЬ

аалЬ
ааш
авар-
адил
ажил
алт
ан
анд
ар
арслан
ах
аял-
бага
байлдаан
балиус
банз
бар-
барах
барь-
бие
битгий
богд
бодол
бол-
бөмбөг
булаа-
буу (зэвсэг)
буу-
буурал (зүс)
бүргэд
бүс (малгай ~)
бүү
бэлчээр
бэр
бэргэн
гайх-
гал
ганц
гар
гар-
гарз
гартаам
голомт
гутал
гүн
гүрэн
гэгээн
дав-
дайсан
далай
далайх-
дунд
дэлгэ-
дээл
дээр
дээс
ертөнц
ёл
жам
жигүүр
жил
заан
зав
загатна-
зан
зас-
зул-
зулах-
зээ
ивээл
илд
илч
ир (хутганы)
ир-
их
ихэнх
калибр
лагшин
лут
малгай
мана (чулуу)
мац-
метр
мод
морь
мөнгө
мөндөр
мэд-
мэнд
мэргэн
мэт
мялаа-
мянга
нагац
нимгэн
нис-
нохой
нөхөр
нуу-
нуух
нэвт
нэг
нэгд-
нэхэх-
овоо
ойр
ол-
олон
ор-
оргил
охин
өвгөн
өвчүү
өг-
өглөө
өдөх-
өлгөх
өмөг
өнгө
өндөг
өндөр
өнчин
өөд
өөр (ондоо)
өөр (өөрийн)
өргөө
өршөө-
өч-
өш
саадаг
сайн
сал-
самбай
сарнай
сөгд-
сулар-
суу-
сүүдэр

ДАСГАЛ ДААЛГАВАРТ ХЭРЭГЛЭХ ҮГСИЙН ТОЛЬ

сэтгэл
тайж
тайлаг
тан
танк
тань-
тарвага
тас (шувуу)
тахь- (шүтэх)
тогоо
тогоруу
тод
толгой
толь
тооно
төгөлдөр
төгс-
төр-
төрөх-
туг
тулгах-
туна-
түмэн
түү-
урам
урт
ус
уул
уулзах-
ухаан
ухар-
уяа
уяр-
үг
үгүй
үе
үз-
үзэсгэлэн
үлдэх-
үлэмж
үнэхээр
үр (хүүхэд)
үргэлж
үүр
үүрд
үх-
хадам
хайрга
халбага
хандах-
хар-
харамлах-
хаш
хий-
хичээ-
хичээнгүй
хоёр
хол
хонь
хот
хош
хөлөг
хөөр-
хөөрөг
хөөрхөн
хөсөг
хөх
хөхөө
хөшүүн
худ
худгүй
хуйвалд-
хур-
хурд
хутга
хууль
хуур- (ховхор-)
хуяг
хүзүү
хүлэг (морь)
хүн
хүнс
хүргэн
хүс-
хүү
хүүрнэ-
хүүхэд
хүч
хэл-
хэмээ-
хэрэв
хэрээ
цагаан
цай
цал
царай
цац-
цэрэг
цор
цөм (бүгд)
чанар
чөлөө
чулуу
шар (өнгө)
шар (үхэр)
шарги-
шил
шувуу
шүр
шүт-
эв
эвх-
эвэр
эгшиг
эгэлдэр-
эелдэг
эзгүй
эзэн
эл-
элс
элч
эр-
эргэ-
эрдэм
эрих (ламын)
эрүү (хууль)
эрчим
эрэл
эсвэл
эсрэг
этгээд
эцэг
юу
яв-
яг
янз
ярь-
яс

Кирилл бичиг	Үндэсний бичиг	Бүтээврийн утга
-аа^4	[illegible]	Эзэнд хамаатуулах нөхцөл
-аа^4	[illegible]	Бусдаар үйлдүүлэх хэв
-аа^4	[illegible]	Одоо цагаар тодотгон холбох
-аагүй^4	[illegible]	Өнгөрсөн цагаар тодотгон холбох
-аад^4	[illegible]	Урьдчилан холбох
-аар^4	[illegible]	Үйлдэхийн тийн ялгалын нөхцөл
-аарай^4	[illegible]	II биеийн зөвлөн захирах
-аас^4	[illegible]	Гарахын тийн ялгалын нөхцөл
-аасай^4	[illegible]	III биеийн мөрөөдөн хүсэх
-аач^4	[illegible]	II биеийн шаардан захирах
-в	[illegible]	Өнгөрсөн цагаар төгсгөх нөхцөл
-ваас^4 (-баас^4)	[illegible]	Болзон холбох
-вал^4	[illegible]	Болзон холбох
-вч	[illegible]	Дутагдан хоблох
-г	[illegible]	III биеийн зөвшин хүсэх
-га^4	[illegible]	Бусдаар үйлдүүлэх хэв
-гд	[illegible]	Бусдын эрхэнд үйлдэгдэх хэв
-гтун^2	[illegible]	II биеийн хүндэтгэн захирах
-д	[illegible]	Олон тооны дагавар
-д	[illegible]	Бусдын эрхэнд үйлдэгдэх хэв
-д	[illegible]	Өгөх оршихын тийн ялгалын нөхцөл
-даг^4	[illegible]	Одоо цагаар тодотгон холбох
-ж	[illegible]	Зэрэгцэн холбох
-жээ	[illegible]	Өнгөрсөн цагаар төгсгөх нөхцөл
-зна^4	[illegible]	Түр үйлдэх байдал
-ийг	[illegible]	Заахын тийн ялгалын нөхцөл
-ийн	[illegible]	Харьяалахын тийн ялгалын нөхцөл
-лаа^4	[illegible]	Өнгөрсөн цагаар төгсгөх нөхцөл
-лга^2	[illegible]	Бусдаар үйлдүүлэх хэв
-лгүй	[illegible]	Үгүйсгэн холбох
-лд	[illegible]	Бусадтай хамтран үйлдэх хэв
-лц	[illegible]	Бусадтай харилцан үйлдэлцэх хэв
-маань	[illegible]	I биед хамаатуулах нөхцөл
-маар^4	[illegible]	Ирээдүй цагаар тодотгон холбох
-магц^4	[illegible]	Бэлтгэн холбох
-минь	[illegible]	I биед хамаатуулах нөхцөл

Кирилл бичиг	Үндэсний бичиг	Бүтээврийн утга
-муй[2]	[illegible]	Одоо, ирээдүй цагаар төгсгөх
-н	[illegible]	Хам холбох
-на[4]	[illegible]	Одоо, ирээдүй цагаар төгсгөх
-нам[4]	[illegible]	Одоо, ирээдүй цагаар төгсгөх
-нар	[illegible]	Олон тооны дагавар
-нгаа[4]	[illegible]	Дашрамдан холбох
-нгуут[2]	[illegible]	Далимдан холбох
-нь	[illegible]	III биед хамаатуулах нөхцөл
-с	[illegible]	Олон тооны дагавар
-саар[4]	[illegible]	Үргэлжлэн холбох
-сан[4]	[illegible]	Өнгөрсөн цагаар тодотгон холбох
-сугай[2]	[illegible]	I биеийн даалган захирах
-схий	[illegible]	Эрчимтэй үйлдэх байдал
-т	[illegible]	Бусдын эрхэнд үйлдэгдэх хэв
-т	[illegible]	Өгөх оршихын тийн ялгалын нөхцөл
-тай[4]	[illegible]	Хамтрахын тийн ялгалын нөхцөл
-тал[4]	[illegible]	Угтан холбох
-тань	[illegible]	II биед хамаатуулах нөхцөл
-тугай[2]	[illegible]	III биеийн ерөөн хүсэх
-уузай[2]	[illegible]	II биеийн сануулан захирах
-уд[2]	[illegible]	Олон тооны дагавар
-уул[2]	[illegible]	Бусдаар үйлдүүлэх хэв
-х	[illegible]	Ирээдүй цагаар тодотгон холбох
-хлаар[4]	[illegible]	Дагалдан холбох
-хуйц[2]	[illegible]	Тодотгон холбох нөхцөл
-хул[2]	[illegible]	Болзон холбох
-цгаа[4]	[illegible]	Олноор үйлдэх байдал
-ч	[illegible]	Зэрэгцэн холбох нөхцөл
-чинь	[illegible]	II биед хамаатуулах нөхцөл
-чих	[illegible]	Бүрмөсөн үйлдэх байдал
-чууд[2]	[illegible]	Олон тооны дагавар
-чуул[2]	[illegible]	Олон тооны дагавар
-чээ	[illegible]	Өнгөрсөн цагаар төгсгөх нөхцөл
-юу[2]	[illegible]	Одоо, ирээдүй цагаар төгсгөх
-я, -е, -ё	[illegible]	I биеийн шийдэн хүсэх

Дагавар	Төрөл
-аа^4	ү-н
-аа^4	ү-н
-аал^4	н-н
-аан^4	ү-н
-аас^4	ү-н
-аач^4	ү-н
-бар^4	ү-н
-валз^4	ү-ү
-втар^4	н-н
-г	ү-н
-гаан^4	ү-н
-гай^4	н-н
-гар^4	н-н
-гина^4	н-ү
-гч	н-н
-гш	н-н
-д	н-н
-д	н-н
-д	н-ү
-д	н-ү
-д	ү-н
-дал^4	ү-н
-дас^4	ү-н
-ж	н-ү
-жигна^4	н-ү
-жир	н-ү
-л	н-ү
-л	н-ү
-л	ү-н
-л	ү-н
-лаг^4	н-н
-лага^4	ү-н
-лан^4	ү-н
-лза^4	н-ү
-лт	ү-н
-ль	н-н
-м	ү-н
-м	ү-н
-маг^4	ү-н
-мад^4	н-н
-мал^4	ү-н
-мгай^4	ү-н
-мж	ү-н
-мсаг^4	н-н
-мт	ү-н
-мтгай^4	ү-н
-мшиг	ү-н
-н	н-н
-н	ү-н
-н	ү-н
-на^4	н-ү
-на^4	н-н
-нги	ү-н
-нгуй^2	ү-н
-нхай^3	ү-н
-нцар^4	ү-н
-р	н-н
-р	н-н
-р	н-н
-р	н-ү
-р	ү-н
-р	ү-н
-р	ү-н
-р	ү-ү
-рха^4	н-ү
-рхаг^4	н-н
-рь	ү-н
-с	н-ү
-с	н-н
-с	н-н
-с	ү-н
-саг^4	н-н
-т	н-ү
-т	н-ү
-т	н-н
-т	ү-н
-тай^4	н-н
-тал^4	ү-н
-тан^4	н-н
-уу^2	ү-н
-уул^2	ү-н
-уун^2	ү-н
-уур^2	ү-н
-уур^2	ү-н
-хай^4	н-н
-хан^4	н-н
-ц	н-ү
-ц	н-н
-ц	ү-н
-ч	н-н
-чигна^4	н-ү
-чил	н-ү
-ш	н-ү
-шир	н-ү